

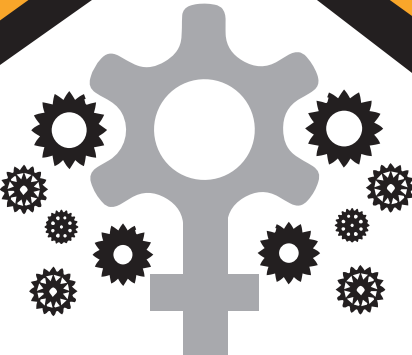

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

Atölye Evler Projesi
Ev Eksenli alışan Kadınlar:
**ADİYAMAN VE
KAHRAMANMARAŞ
ÖRNEĞİ**

Hazırlayan
lker Şener

Atölye
Evler

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

Atölye Evler Projesi Ev Eksenli Çalışan Kadınlar: Adıyaman ve Kahramanmaraş Örneği

Hazırlayan
Ülker Şener

İNSAN KAYNAKLARININ
GELİŞTİRİLMESİ
PROGRAM OTORİTESİ

SOSYAL GÜVENLİK KURUMU

T.C. ÇALIŞMA VE
SOSYAL GÜVENLİK
BAKANLIğI

2017

Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mali katkısıyla hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kadın alışmaları Derneği sorumludur ve bu içerik hiçbir şekilde Avrupa Birliği veya Türkiye Cumhuriyeti'nin görüş ve tutumunu yansıtmemaktadır.

Önsöz

Kadın Çalışmaları Derneği kuruluşundan itibaren genelde kadının güçlenmesi, kadın istihdamının artırılması ve kadın yoksulluğunun azaltılması konularında çalışmalar yapmaktadır. Dernek olarak faaliyet ve projelerimizi planlarken kaynaklara erişimi sınırlı, formel işgücü piyasası dışında kalan kadınlara yönelik çalışmalar ilgi alanımız olmuştur. Kadınlarda yaygın olan ev eksenli çalışma da bu kapsam içine girdiğinden çalışma alanlarımızdan biri olmuştur. Ev eksenli çalışma Türkiye’de olduğu gibi tüm dünyada sık görülen bir çalışma biçimidir. Ev eksenli iş, kadınların çoğunluğunu oluşturması, çalışma süresinin ve gelirin belirsizliği ve sosyal güvenlik sisteminin dışında oluşu ile karakterize edilebilir. Kayıtlı çalışma bireylerin bugününü ve geleceğini ilgilendirmektedir. Bağımlılık ilişkilerinin dışına çıkmak, yaşlılıkta yoksullukla yüz yüze gelmemek için sigortalı çalışmak önem taşımaktadır. Kadınların kendi hayatlarına ilişkin kararları verebilmesi, yaşlı kadın yoksulluğunun azalması kadınların gelir elde edici faaliyetlerde bulunması ve sigortalı çalışmasıyla ilişkilidir. Atölye Evler projesi bu amaçla, ev eksenli çalışan kadınların kayıtlı istihdamını teşvik ederek, uzun vadede kadın yoksulluğunu azaltmak amacıyla kurgulanmış ve uygulanmıştır.

Kadın Çalışmaları Derneği’nin, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Derneği ortaklığıyla Kahramanmaraş ve Adıyaman’da yürüttüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı IPA IV. Bileşeni, Kayıtlı İstihdamın Teşviki II Hibe Programı çerçevesinde finanse edilen bu projenin amacı ev eksenli çalışan kadınları güçlendirmek, kayıtlı istihdama ilişkin farkındalık yaratmak ve ev eksenli çalışanlar için Sosyal Güvenlik Modeli oluşturmaktır. Bu kapsamda her iki proje bölgesinde güçlenme eğitimleri, atölye çalışmaları, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile Sosyal Diyalog Toplantıları yapılmıştır. Sosyal Diyalog toplantıları katılımcılarda oluşan farkındalık ile proje sonrası yerelde sürdürülebilirlik sağlanması açısından önemli işlev üstlenmiştir. Proje faaliyetlerinden Kahramanmaraş’ta 50, Adıyaman’dan 50 olmak üzere 100 ev eksenli çalışan kadın yararlanmıştır. Projenin önemli çıktılarında biri ev eksenli çalışmaya ilişkin Sosyal Güvenlik Modeli geliştirilmesidir. Model halihazırda uygulanan sosyal güvenlik mevzuatı ve alan araştırmalarının sonuçları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Elinizde bulunan Saha Raporu ev eksenli çalışmaya ilişkin genel kavramsal çerçeveyi aktarmak, proje uygulama illerinde ev eksenli çalışan kadınların mevcut durumunu ortaya koymak ve Sosyal Güvenlik Modeli araştırmasına veri sağlamak amacıyla kaleme alınmıştır. Sınırlılıklarına rağmen Raporun, ev eksenli çalışmaya ilişkin genel tabloyu ortaya koyduğundan söz edilebilir.

Atölye Evler projesinin olumlu sonuçlara ulaşmasında bu alanda çalışan uzmanların bir araya gelmesinin rolü büyüktür. Dernek yönetimi olarak proje koordinatörü Ayşen Karakulak'a, ev eksenli çalışan danışmanı Gül Erdost'a, saha çalışması uzmanı Ülker Şener'e, Kahramanmaraş ve Adıyaman illerinde eğitimci olarak görev alan Aynur Demirdirek, Aysun Tongür, Gaye Cön, Gülcan Eriş, Salime Tarıkçı ve Sezgi Akbaş'a, proje faaliyetlerinin kesintisiz sürmesini sağlayan proje asistanı Sevinç Elif Ha-soğlu ve Adıyaman yerel koordinatörü Merve Duymaz'a teşekkür ederiz.

Kadın Çalışmaları Derneği
2017, Ankara

İçindekiler

Tablo Listesi	7
Şekil Listesi	7
Ev Eksenli Çalışma: Adıyaman ve Kahramanmaraş'ta Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Örneği	9
I. Bölüm: Ev eksenli çalışmanın istihdam ve üretim biçimleri çerçevesinde değerlendirilmesi	11
1.1 Tipik, atipik çalışma biçimleri ve ev eksenli çalışma	11
1.2 Kadınların ev eksenli çalışmasının nedenleri	13
1.3 Ev eksenli çalışmada istihdam ve üretim biçimleri	15
II. Bölüm: Adıyaman ve Kahramanmaraş Saha Çalışması	21
2.1 Yöntem	21
2.2 Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Saha Çalışmasının Sonuçları ..	22
2.2.1 Ev eksenli çalışanların demografik özellikleri	22
2.2.2 Kadınların ev eksenli çalışmayla ilişkileri	27
2.3 İşveren Görüşmeleri	41
III. Sonuç Yerine	45

Tablo Listesi

Tablo 1 Tipik ve a-tipik üretim modellerinin karşılaştırılması.....	12
Tablo 2 Katılımcıların eğitim düzeyi.....	22
Tablo 3 Medeni durum	24
Tablo 4 Sigortalılık durumu.....	25
Tablo 5 Hanenin temel geçim kaynakları	26
Tablo 6 Hane geliri	26
Tablo 7 Yapılan işler	28
Tablo 8 Çalışılan yıl sayısı.....	29
Tablo 9 Malzeme temini	30
Tablo 10 Satış-pazarlama yolları	30
Tablo 11 Ücret alma biçimi	32
Tablo 12 Evden çalışanların elde ettikleri gelir	33
Tablo 13 Yapılan işe göre elde edilen gelir.....	33
Tablo 14 Paranın harcadığı yerler/ihtiyaçlar	34
Tablo 15 Ev eksenli çalışmanın nedenleri.....	35
Tablo 16 Evde çalışmaktan memnuniyet	35
Tablo 17 Evde çalışmaktan memnuniyet duymamanın nedenleri	36
Tablo 18 Evde çalışmaktan memnuniyet duymama nedenleri	37
Tablo 19 Medeni duruma göre (memnun/memnun olmayan)	39
Tablo 20 Evde çalışırken yardım alıyor mu?	39
Tablo 21 Katılım sağlanan kurslar	40
Tablo 22 İş ile ilgili sorunlar kiminle çözülüyor.....	40
Tablo 23 İşletme büyüklüğü.....	41

Şekil Listesi

Şekil 1 Fason üretim örgütlenmesi	19
Şekil 2 Kadın/Erkek (eşin) eğitim durumu	23
Şekil 3 Yaşa göre memnun olanlar/olmayanlar.....	38
Şekil 4 Eğitim durumuna göre memnun olanlar/olmayanlar	38

Ev Eksenli Çalışma: Adıyaman ve Kahramanmaraş'ta Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Örneği

Ev eksenli çalışma tüm dünyada çeşitli düzeylerde görülen üretimin evden yapılmasını öngören bir çalışma biçimidir. Tarihsel süreç içinde üretimin öncelikle evde yapıldığı, endüstrileşmeyle birlikte evin dışındaki atölyelere ve fabrikalara taşındığı bilinmektedir. Günümüzde ise evin dışına çıkan üretimin bir bölümü yeniden eve yönelmektedir. Burada endüstrileşme öncesinde olduğu biçimde bir geriye dönüşten bahsedilemez. Olan şey üretimin bir bölümünün ya da belli bölümlerinin evlere taşınmış olmasıdır. Bu nedenle, evden çalışmanın, yeni çalışma türlerinden değil, eskiden beri var olan geleneksel çalışma biçimlerinden biri olduğu, ancak değişen koşullara uyarlandığı söylenebilir.

Adıyaman ve Kahramanmaraş'ta ev eksenli çalışma saha sonuçları raporu 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ev eksenli çalışma diğer çalışma biçimleriyle birlikte değerlendirilmiştir. İkinci bölümde Adıyaman ve Kahramanmaraş'ta ev eksenli çalışan kadınlarla yapılan saha çalışmasının sonuçlarına ve işveren görüşmelerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise genel değerlendirme üzerinden ev eksenli çalışan kadınların ihtiyaçları özetlenmiştir.

1. BÖLÜM

Ev Eksenli Çalışmanın İstihdam ve Üretim Biçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

1.1. Tipik, atipik çalışma biçimleri ve ev eksenli çalışma

Ev eksenli çalışma atipik çalışma biçimlerinden biridir. Günümüzde yaygınlık kazanan atipik çalışma mekânın ve zamanın esnek olarak kullanıldığı çalışma biçimi olarak tanımlanabilir. Yarı zamanlı, kısmi süreli çalışma, gündelikli/yevmiyeli çalışma, çağrı üzerine çalışma, eve iş verme, evden çalışma atipik çalışma biçimlerindedir. Tipik çalışma biçimi ise, işverenin emir ve talimatı altında, işverenin işyerinde, belirsiz süreli iş sözleşmesiyle bir başka ifade ile uzun süreli ve tam zamanlı çalışma olarak tanımlanabilir.

Tipik çalışma biçiminin tarihinin bir yüzyıl kadar olduğu belirtilmektedir. 20.yy başlarında Amerikan endüstrisinde ağırlıklı olan çalışma biçimi firmaların doğrudan işçi istihdam etmesinden ziyade, işlerini dışarıya vermeleridir. İş esnekliği son derece yüksek düzeydedir (Ogura, 2005)¹. Fransa'da 20.yy başlarında beyaz yakalılar için tipik çalışma söz konusu iken mavi yakalılar için 1928-1935 yıllarında ve İkinci Dünya Savaşı sonrası yapılan yasal düzenlemelerle bu mümkün olmuştur (Ogura, 2005)². Japonya'da da tipik çalışma biçimi insan kaynağının sınırlı olduğu ikinci dünya savaşı sonrasına rastlamaktadır. Ülkeler arasında tipik çalışma biçiminin ne olduğuna dair farklılıklar olsa da, her yerde tipik çalışma "uzun süreli çalışma ve tam zamanlı çalışma" olmak üzere iki belirleyici özelliğe sahiptir (Ogura, 2005).

Avrupa ülkelerinde genel eğilim atipik çalışma biçimlerinin yaygınlaşmasıdır. Hollanda'da 2011 yılı verilerine göre çalışma çağındaki nüfusun %50'si, Almanya, İsviçre ve Danimarka'da üçte biri atipik çalışmaktadır. Bu ülkelerde atipik çalışma yarı zamanlı çalışma biçiminde görülmekte-

1 Ogura kaynağı için bakınız. P. Capelli, *The New Deal at Work*.

2 Ogura kaynağı için bakınız. F. Gaudu, *Labour Law and Atypical Employment in France and Europe*.

dir. Avusturya, Almanya, İtalya ve Hollanda’da atipik çalışma biçimleri 1996’ya göre 2011 yılında % 15 oranında artış göstermiştir. Çek Cumhuriyeti ve Macaristan’da atipik çalışma %10 düzeyindedir (Allmendinger, J., Hipp, L., Stuth, S. 2013). İspanya, Portekiz, Polonya, Fransa, Finlandiya ve Slovenya’da yaygın olan atipik çalışma biçimi kısa süreli çalışmadır. Bu çalışma biçimi düzensiz istihdam, gelirin düşük olması, psikolojik güvensizliğin yüksek düzeyde seyretmesi nedeniyle sorunlu bir istihdam biçimidir. Atipik çalışma biçimlerinin erkeklere göre kadınlarda, orta yaşlılara göre gençlerde ve beceri düzeyi yüksek çalışanlara göre daha az kalifiye çalışanlarda daha yaygın olduğu görülmüştür (Allmendinger, J., Hipp, L., Stuth, S. 2013).

Tablo 1 Tipik ve a-tipik üretim modellerinin karşılaştırılması

Tipik çalışma	A-tipik çalışma
Tam zamanlı	Yarı zamanlı, kısmi zamanlı, gündelikçi, yevmiyeli, mevsimlik
Belirsiz süreli sözleşme-uzun süreli istihdam, süreklilik	Belirli süreli- kısa süreli istihdam, değişkenlik
Mekânın sabitliği, işverenin mekânı	Mekânın değişkenliği, işverenin mekânı, ev ve/veya evin eklentileri
Ücretin ve sosyal hakların sürekliliği, geniş haklar	Ücrette ve sosyal haklarda süreksizlik, sınırlı haklar

Tablo 1’de görüldüğü üzere atipik çalışma hem istihdam şekli hem de üretim şekli ile tipik çalışma biçiminden ayrılmaktadır. Tipik çalışma tam zamanlı iken atipik çalışmada kısmi süreli, yevmiyeli, mevsimlik vb. çalışma biçimleri yaygındır. Tipik çalışmada işverenin tahsis ettiği mekanda iş yapılırken atipik çalışmada mekan da değişikliğe uğrayabilmektedir. Ev veya evin eklentileri işyeri olarak kullanılabilir. Tipik çalışmada düzenli ücret ödemeleri, sosyal haklar söz konusu iken atipik çalışmada ücrette ve haklarda güvencesizlik söz konusudur.

Atipik çalışma biçimlerinden olan ev eksenli çalışma³ üretimin taşeronlaştırılmasının biçimlerinden biri olarak da tanımlanmaktadır (Delaney,

3 ILO 1996 tarihli 177 sayılı Evde Çalışma Sözleşmesinin 1. maddesinde, Ev-Eksenli Çalışma şu şekilde tanımlanmaktadır: “Kendi evinde veya işverenin işyeri hariç kendi seçtiği bir başka mekânda, teçhizatı, malzemeyi ve kullanılan diğer girdileri kimin sağladığı önemli olmaksızın, işveren tarafından belirlenen bir ürün veya hizmetle sonuçlanan iş.”

2004). Taşeronlaştırmayla birlikte büyük firmalar maliyetleri düşürmek için kimi işlerini küçük firmalara devretmekte, küçük firmalar ise bu işleri evlere dağıtmaktadır.

Firmalar maliyetleri düşürmek için çeşitli yollar kullanmaktadır. Bunlar, mekanın değiştirilmesi, üretimin örgütlenme biçiminin değiştirilmesi ve yeni teknoloji uygulamaları olarak sıralanabilir. Üretim birimlerinin (fabrika, vb.) maliyetlerin, işgücünün, daha ucuz olduğu ülkelere taşınması, üretim sürecinin niteliğine bağlı olmak üzere otomasyona geçilmesi böylelikle ihtiyaç duyulan işgücünün azaltılması, üretimin yeniden yapılandırılarak ürünlerin dolaşımının çeşitlendirilmesi, tek merkezde üretim yerine pek çok merkezde üretimin gerçekleştirilmesi maliyetleri azaltmada kullanılan yöntemlerdendir. Ev eksenli çalışmaya da maliyetleri azaltmak söz konusu olduğunda başvurulmaktadır (Dangler, 1994).

Son yıllardaki eğilimler fabrika ve ofis işlerinin ev eksenli işlere dönüşümünde istikrarlı bir yükselme olduğunu göstermektedir. İşverene ait iş mekânlarında, fabrika ve/veya ofislerde yapılan işler dışarıya, evlere taşınmaktadır. Böylelikle üretim mekanı, dolayısıyla üretim süreci ve ilişkileri yeniden düzenlenmektedir.

Üretimin desentralizasyonu, merkezden çevreye yayılması, ev eksenli çalışmayı etkilemiş, artırmıştır. Ev eksenli çalışmanın eğer endüstri emek ağırlıklı ise, kolayca desentrelize edilebiliyorsa söz konusu olabildiği ifade edilmekte ve desentralizasyonun kadınların ev eksenli çalışması üzerinde etkisi bulunduğu belirtilmektedir (Dangler, 1989). Desentralizasyonla birlikte üretim toplumun en küçük birimlerine kadar yaygınlaşabilmektedir. Kadınların evlerine yakın mahallelerde kurulan atölyeler ve evler üretim mekânına dönüşebilmektedir. Evden çalışanları önemli ölçüde kadınlar oluşturmaktadır. Brezilyada evden çalışanların %70'i, Pakistan'da %75'i, Gana'da %85'i kadındır (WIEGO, 2015). Türkiye'de 2013 yılı itibarıyla 548 bin 646 kişi evden çalışmaktadır ve bu çalışanların %94'ü kadındır (EVÇAD, 2015).

1.2. Kadınların ev eksenli çalışmasının nedenleri

TÜİK Eylül 2016 verilerine göre kadınların işgücüne katılımı % 33,5, istihdam edilme oranı %28,3 ve kadın işsizlik oranı % 15,5'dir. Türkiye'de kadınların istihdama katılımlarının düşük olmasının nedeni ev dışı, aileye ait olmayan, piyasada değeri olan işlerin erkeklere yüklenmesidir. Cinsi-

yete dayalı işbölümü çerçevesinde kadınlar daha çok hanedeki erkeklerin, çocukların bakımı ve ev işlerinden sorumlu tutulmuşlardır.

Kadınların istihdama katılımında eğitimin, ev içindeki rollerinin ve çocuk sahibi olmanın belirleyici olduğu pek çok çalışmada ortaya konmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça kadınların işgücüne katılımı artarken, 0-14 yaş aralığında çocukların olduğu hanelerde ise azalmaktadır (Dayıoğlu & Kırdar, 2010). Hoşgör ve Smith (2006) çocuk sahibi olmanın işgücüne katılımı azalttığını belirtmiştir.

Ev eksenli çalışanları önemli ölçüde kadınların oluşturmasının toplumun cinsiyetçi örgütlenmesi ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Çünkü evde olanlar, ev ile ilgili işlerle ilişkilendirilenler kadınlardır. Fabrikada çalışan kadınlara kıyasla ev eksenli çalışanlar daha yaşlı ve çocukludur (WEIGO, 2015). Çocuk sahibi kadınların ev eksenli çalıştığı düşünüldüğünde bakım hizmetleri ile evden çalışma arasında bağ kurulması kolaylaşmaktadır. Çocuk, yaşlı, engelli, hasta bakımı kadın işi olarak görülmekte, bu da kadınları eve bağımlı hale getirmektedir. Kadınların evin dışında çalışma hayatına katılmasına izin verilmemesi de kadınların evde çalışmasının nedenlerinden biridir. Bu nedenle, gelir elde etmek isteyen kadın ev eksenli çalışmaya yönelmektedir. Özetle kadınların ev eksenli çalışması erkek izni, bakım hizmetleri ve maddi güçlükler tarafından belirlenmektedir. Atasü-Topçuoğlu (2010:91) kadınların çalışmak için erkeğin iznine ihtiyaç duyduklarını, bu izni alamadıkları noktada, eğer paraya da ihtiyaç varsa, ev eksenli çalışmaya başvurduklarını belirtmektedir. Kimi zaman kadınların kimsenin haberi olmadan evden iş yaptıkları, böylelikle gelirleri üstünde kontrol sahibi olmaya çalıştıkları bilinmektedir. Ev eksenli çalışma zamanının esnek kullanımı nedeniyle, tam gün yapılan bir iş olarak değerlendirilmediği için, kadına uygun görülmektedir.

Kadınların evden çalışmasının temel nedeni aile ve onun getirdiği sorumluluklardır. Ancak aile kadınların çalışması için sadece ideolojik argümanlar sunan bir kurum değildir; aile aynı zamanda kadınların evde iş yapmasını kolaylaştırmakta, iş yaparken yardım etmektedir (Beach, 1989). Alandan elde edilen veriler evde çalışmanın fabrikadaki üretimden daha yüksek bir verimliliğe sahip olduğunu göstermektedir. Aile üyelerinin sürekli bir biçimde destek vermesi-yardım etmesi bunun nedenidir. Ev işçileri yüksek bir motivasyona sahip oldukları için süpervizyona ihtiyaç duymamaktadırlar (Beach, 1989).

Ev eksenli çalışma düşük ücretle çalışma, izolasyon, kısıtlı sosyal haklar anlamına gelmektedir. Bu nedenle ev eksenli çalışma emek yoğunluklu, düşük ücretli ve düzensiz, el ile yapılan ve çoğunlukla kadınlar tarafından yapılan işleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Evi “geçindirmekten sorumlu” kişi kadın olmadığı için, kadın daha düşük gelire rıza gösterebilmektedir. Eşinin/babasının üzerinden sağlık sigortasından yararlandığından sigorta konusunda ısrarcı da olmamaktadır.

Ev eksenli çalışma görünmeyen çalışmadır. Ev-eksenli çalışanların büyük çoğunluğunun kadın olması görünmezliklerinin nedenidir. Çünkü bu kadınlar işgücü piyasası istatistiklerine genellikle ev kadını veya işsiz olarak girmekte, çalışan olarak görülmemektedir. Bu nedenle enformal, kayıt dışı istihdam içinde yer almaktadırlar. Türkiye’de ev eksenli çalışmaya ilişkin en önemli sorun çalışanların tamamının kayıt dışı olması ve buna yönelik yasal düzenlemelerin olmamasıdır (Şahin, 2011). Buna paralel olarak, ev eksenli çalışan kadınların büyük çoğunluğu kendisini çalışan olarak görmemektedir. Evde olmak, zamanın kullanımı konusunda kısmi esnekliğe sahip olmak bunun en önemli nedenleridir.

Olumsuzluklarına rağmen, kadınların ev eksenli çalışmayı kimi nedenlerle tercih edebildiği görülmektedir. Dangler’ın (1989) Newyork’da elektronik sektörü üzerine yaptığı çalışma ev eksenli çalışan kadınların algısını ortaya koymaktadır. Kadınlar devletin evde çalışmaya karışmasının, yeni düzenlemeler getirmesinin kendileri üzerindeki baskıyı artıracaklarını düşünmektedir. Örneğin şuan istediklerinde işe bir süre ara verebileceklerini ifade eden kadınlar, kurallar arttığında üstlerindeki iş baskısının da artacağını belirtmiştir. İşin esnek olması kadınlar tarafından tercih edilmektedir.

Kadınlar cinsiyet rolleri, bakım hizmetleri, zamanın esnek kullanımı nedeniyle ev eksenli çalışırken, işletmeler düşük ücret ve kısıtlı sosyal haklar, sabit maliyetleri ve işçilerin pazarlık etme gücünü azalttığı için bu çalışma biçimini tercih etmektedir.

1.3. Ev eksenli çalışmada istihdam ve üretim biçimleri

Ev eksenli çalışmada istihdamın ve üretimin çeşitli örgütleniş biçimleri mevcuttur. Ev eksenli çalışma yapılan işlerin niteliğine, işverenle kurulan ilişkiye göre farklı sınıflandırılmaktadır. İşin niteliğine göre evden çalışma geleneksel, fason ve tele (evden-home ofis) çalışma olarak ayrılabilir. Geleneksel çalışmada kuşaklar arasında aktarılan, el becerisi gerektiren,

yapımı zaman alan işler söz konusu iken, fason çalışmada firmalar ve işletmeler için yapılan, genellikle fazla nitelik gerektirmeyen, parça başı işler ve tele çalışmada bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasına dayalı yüksek beceri gerektiren işler söz konusudur.

İşverenle kurulan ilişkiye göre ev eksenli çalışma bağımlı ve bağımsız çalışma olarak ayrılmaktadır. Ancak böylesi bir sınıflandırma ev eksenli çalışmanın çeşitliliğini anlamak için yeterli değildir. Hem istihdamla kurulan ilişkiye, yer alış biçimlerine hem de yapılan işlere göre ev eksenli çalışmayı sınıflandırmak daha uygun görünmektedir. Buna göre dört tip ev eksenli çalışma biçiminden bahsedilebilir.

1) Bir işverene bağlı olarak tele (home-ofis/telecommuted) çalışanlar. İletişim teknolojilerini kullanarak işlerini yapan çalışanları kapsamaktadır. Çalışanın işini yapmak için işverenin tahsis ettiği mekânda olmasına gerek yoktur. Tele çalışma birbirinden bağımsız, coğrafi olarak farklı yerlerde olup aynı işletme için çalışanları e-posta, video konferans, faks, internet gibi teknolojik araçlarla birbirine bağlamakta, sanal organizasyonlar, sanal çalışma ekipleri kurulmasına olanak tanımaktadır. Dijital teknolojiler işlerin desantrelize edilmesini, birbirinden uzakta bulunan çalışanlar arasında bölüştürülmesini sağlamaktadır (Herschel & Andrews, 1997). Tele çalışma biçimlerini olanaklı kılan şey bilgi teknolojisinin üretimi mekandan ve zamandan bağımsız hale getirmiş olmasıdır (Gajendran & Harrison 2007).

ABD’de 2014 verilerine göre çalışanların % 23’ü evden, tele çalışmaktadır (Workfromanywhere, 2014). Tele, home ofis, çalışanlarda kısmi zamanlı çalışma yaygındır. Tele çalışanların % 10’u tam zamanlıdır (Gajendran & Harrison, 2007)⁴.

Tele çalışma pek çok sektörde görülmesine rağmen, Türkiye’de, home-ofis iş ilanlarının yer aldığı 5 web sitesi incelendiğinde (Ocak 2017) aşağıdaki işler için ilan verildiği ortaya çıkmıştır⁵. Tele-home ofis işler hizmet sektöründe yer almaktadır.

4 Ayrıntılı bilgi için T. Davenport (2005), Rethinking the Mobile Workforce, çalışmasına bakılabilir.

5 <http://www.careerjet.com.tr/home-office-isleri.html>, <https://tr.indeed.com/Home-Office-jobs>, <https://www.secretcv.com/is-ilanlari/home-office-is-ilanlari>, <https://tr.jooble.org/i%C5%9F-ilanlar%C4%B1-home-ofis>, <http://www.yenibiris.com/is-ilanlari?q=Home%20office>

- Satış, pazarlama ve müşteri hizmetleri
- Bilgisayar programlama, yazılım
- Sosyal medya ve dijital pazarlama
- Veri analizi, veri girişi
- Destek ve bakım
- Danışmanlık ve profesyonel hizmetler
- Muhasebe
- Yönetici asistanlığı vb. sekreteryaya işleri.

Tele çalışmanın çalışanlar üzerindeki etkilerini ortaya koyan araştırmalarda birbirinden farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmaların bir bölümünde çalışanın özerkliğini arttırdığı, aile ve iş arasında uyumu sağladığı için olumlu olduğu ifade edilirken, bir grup araştırmada ise işyerinde uzak olmanın sosyal ilişkiler, iş ilişkileri üzerinde olumsuz etkileri olduğu savunulmaktadır (Gajendran & Harrison, 2007)⁶.

Gajendran ve Harrison (2007) tarafından yapılan 12883 çalışanın dahil olduğu araştırmada, evden tele çalışanların işyerinde çalışanlardan daha mutlu olduğu ortaya çıkmıştır. Evden çalışanlar, aileleri ile daha fazla zaman geçirmekte, iş-aile uyumlarını daha iyi sağlamakta, çalışanların özerklikleri, iş tatminleri artmakta, daha az stres yaşamaktadır. Öte yandan aynı araştırmada yoğun bir biçimde tele çalışmanın, alt-üst ilişkilerini olumsuz etkilemese de, iş arkadaşları arasındaki iletişimi olumsuz etkilediği görülmüştür.

Tele çalışmanın işverenler için yararlı olduğunu gösteren araştırmalar da bulunmaktadır. IBM’de 24000 işçi ile yapılan bir çalışmada evden çalışma ile herhangi bir sorun/çatışma yaşanmadan işçilerin haftalık 57 saate kadar çalışabildikleri ortaya çıkmıştır. İşyerinde ise bu süre

---

6 Daha ayrıntılı bilgi için DuBrin, A.J (1991), Comparison of the job satisfaction and productivity of telecommuters versus in-house employees: A research note on work in progress. Standen, P, Daniels, K., & Lamond, D. (1999), The home as a workplace: Work-family interaction and psychological well-being in telework; Duxbury, L., Higgins, C., & Neufeld, D. (1998), Telework and the balance between work and family: Is telework part of the problem or part of the solution?; Golden, T. D., Veiga, J. F., & Simsek, Z. (2006), Telecommuting’s differential impact on work-family conflict: Is there no place like home?; Nardi, B., & Whittaker, S. (2002), The role of face-to-face communication in distributed work.

haftalık 37 saattir (Hill, Hawkins, Ferris & Weitzman, 2001). 2007 verilerine göre IBM çalışanlarının % 42'si evden çalışmaktadır (Radcliffe, 2010).

Tele çalışanlar bir işverene bağlı olarak çalıştıkları için bağımlı çalışanlardır. Ev eksenli çalışanlar arasında evden, tele çalışanlar farklı bir yerde durmaktadır. Genellikle kalifiye olan tele çalışanların ücret düzeyleri yüksektir.

- 2) Fason, parça başı çalışanlar. Fason çalışma büyük firmaların yaptıkları işleri parçalayarak küçük firmalara, aracılar ve/veya evden çalışanlara dağıtmasıdır. Büyük firmalar kimi işlerini, taşeronlara küçük firmalara vermekte, bu küçük firmalar evdeki üretimi organize etmektedir. Araçlar ev eksenli çalışanlar ile firma arasındaki ilişkiyi kurmaktadır (Hattatoğlu, 2000).

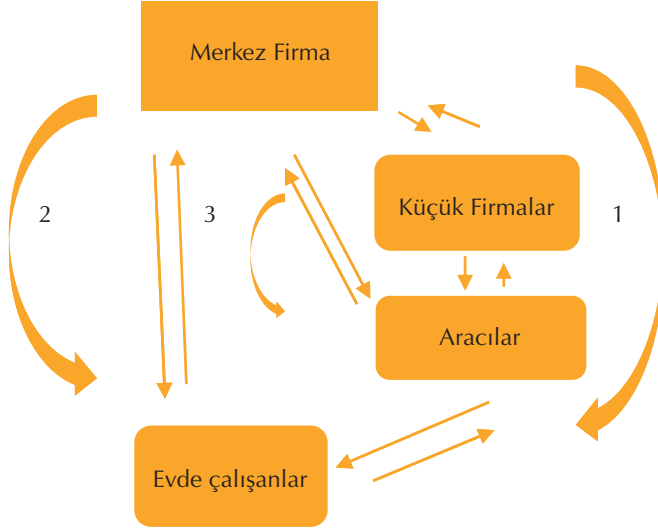
Fason çalışma tüm dünyada kullanılan yaygın bir üretimi örgütlenme biçimidir. Burada, ev eksenli çalışma çerçevesinde ele alınmıştır. Fason çalışanlar tek bir işletme için çalışabilecekleri gibi değişik işletmelerle çalışabilmekte, aynı anda farklı firmaların işlerini yapabilmektedir. Fason işler, yapılan işin sayısına, miktarına göre ödeme yapılan işleri kapsamaktadır. Ödeme zaman göre değil, üretim miktarına göre yapılmaktadır. Fason çalışma, kot temizleme, pul, boncuk işleme, dantel, motor montajı, baharat sarma, tekstil, sayacılık, paketleme, ayıklama vb. pek çok alanda görülmektedir.

Parça başı çalışmanın olduğu sektörlerde, ev eksenli çalışan kadınlar üretim zincirinin en altında yer almaktadır. Bu iş tipinde işveren hammadde, tasarım, üretim biçimi, ürünün kalitesi üzerinde söz sahibi olan tek kişidir. Parça başı fiyat için pazarlık yapılırsa da işveren güçlü olan taraftır. Evden çalışanlar arasında çalışma koşulları en kötü olan grubu bunlar oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar parça başına iş yapanların asgari ücret tutarında bir gelir elde etmeleri için bile çok uzun saatler çalışmaları gerektiğini göstermektedir (Dangler, 1989).

Fason işlerde çalışanlar işverene çalıştıkları için bağımlı çalışanlardır. İşverenlerin değişmesi, aynı anda birden fazla işverenle çalışmaları bu durumu değiştirmemektedir.

Fason üretim örgütlenmesi Şekil 1'de gösterilmektedir. Üç tip fason üretim zincirinden bahsedilebilir. 1 numaralı yöntemde, merkezde yer

Şekil 1 Fason üretim örgütlenmesi

alan büyük firmalar işi küçük firmalara vermekte, küçük firmalar ise aracilar yoluyla evlere dağıtmaktadır. 2 numaralı yöntemde büyük firmalar ürünlerini kendi çalışanlarından birini görevlendirerek evlere dağıtmakta, iş bitiminde ise toplamaktadır. Bir diğer yol ise, 3 numara ile gösterilen, firmaların ürünleri doğrudan aracılara verip onlar vasıtasıyla üretimi gerçekleştirmeleridir. Aracılarla yapılan çalışmada kadınlar genellikle gerçek işverenin kim olduğu, hangi firma için çalıştığı bilgisine sahip değildir.

- 3) Kendi hesabına çalışanlar. Evden çalışmada yaygın olarak görülen çalışma biçimlerindedir. Kendi hesabına çalışanlar ürününü ürettikten sonra pazarda ya da dükkânlarda satışa sunmaktadır. Pazarda kendileri ya da tanıdıkları üzerinden satış yapan kadınlar, dükkânlara ürünlerini bırakmakta satıldıkça parasını almaktadır. Hammadde, tasarım, kalite, fiyat, pazarlama, satış kısacası üretime ve pazara sunmaya dair olan her şey evde çalışanın kontrolündedir. Bu tip çalışanların en büyük avantajı zamanı kullanmak konusunda esnekliğe sahip olmalarıdır. En önemli olumsuzluk ise gelir düzensizliğidir. Pazara, pazarın ihtiyaçlarına göre üretim yapma, tasarım ve satış eksiklikleri söz konusudur.

Kendi hesabına çalışanlar bir işverene bağlı olarak çalışmadıkları için bağımsız çalışanlardır.

4) Sipariş üzerine çalışanlar. Kişilerden gelen talebe göre üretim yapan kadınlardır. Çeyiz işleri, mantı, börek gibi işler bu gruba girmektedir. Sipariş üzerine çalışanları parça başı işleri yapanlardan ayıran temel nokta seri üretimden ziyade küçük çaplı üretim içinde yer almaları, fiyat belirleme, ürün kalitesi gibi konularda daha fazla kontrole sahip olmalarıdır.

Ev eksenli çalışma geçişgenliğin fazla olan çalışmadır. Aynı kişi birden fazla çalışma biçimini bir arada kullanabilmektedir. Bir taraftan fason çalışırken diğer taraftan pazarda satış yapmakta ya da sipariş üzerine iş alabilmektedir.

Evden çalışanların emek güçlerinin paraya dönüşümü, ev eksenlinin çalışma biçimine göre değişmektedir. Bir işverene fason iş yapan bağımlı çalışanlar ürünü aracıya ya da işverene teslim ederler, bunun karşılığında ücretlerini alırlar. Bunlar işçiliğe en yakın çalışanlardır. Kendi hesabına çalışanlar eğer sipariş üzerine iş yapıyorlarsa evin dışına çıkmadan ürünü paraya dönüştürürler. Siparişi teslim ettiklerinde, ya da sipariş verenle yapılan pazarlığa göre belirledikleri bir zamanda, kendilerine ödeme yapılır. Kendi hesaplarına bağımsız çalışanlar ise önce ürünü üretilip ardından müşterisini bulurlar.

Ev eksenli çalışma görüldüğü üzere çok kapsamlı bir çalışma biçimidir. Bu çalışmanın geri kalan bölümü fason, kendi hesabına ve sipariş üzerine çalışan kadınlara ilişkindir. Tele/home ofis çalışanlar saha araştırmasının kapsamı içinde yer almamaktadır.

II. BÖLÜM

Adıyaman ve Kahramanmaraş Saha Çalışması

2.1. Yöntem

Saha çalışması Adıyaman ve Kahramanmaraş illerinde yapılmıştır. Bu illerin tercih edilmesinin 2 nedeni bulunmaktadır.

1. Bu güne kadar farklı kadın grupları ve akademisyenler tarafından çeşitli illerde ev eksenli çalışan kadınlara yönelik araştırmalar/projeler yürütülmüştür⁷. Kahramanmaraş ve Adıyaman çalışma yapılmayan iller arasında yer almaktadır.
2. Kahramanmaraş ve Adıyaman illerinde sanayi tekstil ağırlıklıdır⁸. Tekstil sektörünün olduğu illerde fason işler ve ev eksenli çalışmaya yaygın bir biçimde rastlanmaktadır. Araştırmayla, bu illerin durumunu görmek, ortaya koymak amaçlanmıştır.

Saha çalışması çerçevesinde ev eksenli çalışan kadınlarla anket çalışması ve derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Kadınlardan bir günlerini yazmalarını istenerek günlük hayatlarına ilişkin veri derlenmiştir. İşverenlerin kadın istihdamı, ev eksenli çalışmaya ilişkin görüşlerini derlemek için işverenlerle yarı yapılandırılmış bir form üzerinden görüşülmüştür.

Ev eksenli çalışan kadınlar arasında dışarıdan bakıldığında çok da farkına varılmayan enformel ağlar bulunmaktadır. Çoğu zaman aynı yerlerden iş almakta, aynı pazarlara satış yapmaktadırlar. Saha çalışmasında, hedef gruba erişimde, bu enformel ağlardan yararlanılmış, kartopu yöntemi kullanılmıştır. Kartopu yöntemiyle bir ev eksenli çalışandan bir diğerine ulaşılmıştır. Adıyaman'da 80, Kahramanmaraş'ta 80 olmak üzere toplam 160 kadınla anket çalışması yapılmıştır. Anketör olarak 4 ev eksenli çalışan kadın görev almıştır. Kadınlarla iletişim kurmakta kolaylık sağlanması, güven duyulması ve ev eksenli çalışmayı bilmeleri nedeniyle anketörler

7 Hattatoğu (2000) ve Atılğan (2007) İstanbul, Aslan (2016), Şahin (2011) Ankara, Kadın Çalışmaları Derneği tarafından Ankara, Hatay, Nevşehir, Van, Iğdır, Trabzon (2011-2017), Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Çalışma Grubunun yaptığı çalışmalar, vb.

8 <http://www.hurriyet.com.tr/kahramanmaraş-tekstilde-ilk-dortte-37222261>, <http://www.adiyaman.gov.tr/ilin-sanayi-durumu>

ev eksenli çalışan kadınlardan seçilmiştir. Anketör olmak isteyen 8 kadına 1 günlük bir eğitim verilmiş ardından pilot çalışma yapılmıştır. Her anketör 1 ev eksenli çalışan kadınla pilot çalışma yapmış, sonuçlar üzerinden hem görüşme formuna son hali verilmiş, hem de anketörlerin anket uygulanırken karşılaştıkları zorluklar tartışılmıştır. Pilot çalışmanın ardından saha çalışması başlamıştır. Ev eksenli çalışan kadınlara yapılandırılmış bir form uygulanmıştır (EK 1). Form ile demografik özellikler, ev eksenli çalışmanın nedenleri ve yapılan işlere ilişkin veri derlenmiştir. Anket sonuçları SPSS22 veri setine aktarılmış ve tablolaştırılmıştır. Anket formuyla elde edilemeyen bilgileri derlemek ve elde edilen sonuçları değerlendirmek üzere Kahramanmaraş'ta 6 kadın ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Kadınların günlük hayatlarında işin/ücretli çalışmanın tuttuğu yeri anlamak için kadınlardan 1 günlerini yazmaları istenmiş ve rapor yazım sürecinde bu metinlerden yararlanılmıştır.

İşveren çalışması kapsamında Kahramanmaraş'ta 7, Adıyaman'da 5 olmak üzere toplam 12 işverenle açık uçlu soru formu (EK 2) üzerinden görüşülmüştür. Görüşme yapılan işverenlere İŞKUR'dan alınan adresler üzerinden ulaşılmıştır. İşveren seçimi yapılırken kadın istihdam eden ve etmeyen işverenlerin görüşme listesinde olmasına dikkat edilmiştir. Böylelikle kadın istihdamının önündeki engellerin daha iyi anlaşılabilmesi için varsayılmıştır.

2.2. Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Saha Çalışmasının Sonuçları

2.2.1 Ev eksenli çalışanların demografik özellikleri

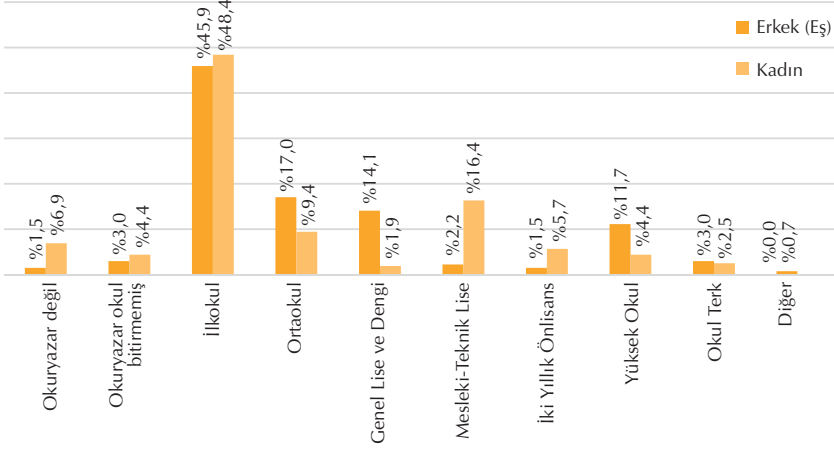
Ev eksenli çalışan kadınların demografik özelliklerini ortaya koymak için eğitim düzeylerine, yaş dağılımına, medeni durumlarına bakılmıştır.

Tablo 2 Katılımcıların eğitim düzeyi

		Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul	Orta-okul	Orta ve dengi meslek	Genel lise ve dengi	Mesleki-teknik lise	2 yıllık ön lisans	4 yıllık fakülte	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	4	3	37	6	1	17	6	4	1	79
	%	5,1%	3,8%	46,8%	7,6%	1,3%	21,5%	7,6%	5,1%	1,3%	100,0%
Adıyaman	Sayı	7	4	40	9	2	9	3	3	3	80
	%	8,8%	5,0%	50,0%	11,3%	2,5%	11,3%	3,8%	3,8%	3,8%	100,0%
Toplam	Sayı	11	7	77	15	3	26	9	7	4	159
	%	6,9%	4,4%	48,4%	9,4%	1,9%	16,4%	5,7%	4,4%	2,5%	100,0%

Kadınların % 48,4'ü ilkököl mezunu, % 9,4'ü ortaokul, % 16,4'ü genel lise, % 2,5'i 4 yıllık üniversite mezunudur. Okuryazar olmayan kadınların oranı ise % 6,9'dur. İller bazında bakıldığında da ilkököl mezunlarını, genel lise ve ortaokul mezunlarının izlediği görülmektedir. Kahramanmaraş'ta ev eksenli çalışan kadınların % 55,7'i, Adıyaman'da % 63,8'i ilkököl ve altı bir eğitim düzeyine sahiptir. Kahramanmaraş'ta lise ve üstü eğitim düzeyine sahip kadınların ev eksenli çalışma oranı Adıyaman'a göre daha yüksektir. Kahramanmaraş'ta ev eksenli çalışanların % 29,1' lise mezunu iken Adıyaman'da bu oran % 15,1'dir.

Şekil 2 Kadın/Erkek (eşin) eğitim durumu

Şekil 2'de kadınların eğitim durumu eşlerinin eğitim durumuyla karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Her iki cinsiyette de ilkököl mezunları yarıya yakın olmasına rağmen erkeklerin eğitim düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkeklerde yükseköğöl mezunları %11,1 ile ön plana çıkarken, kadınlarda %16,4 ile mesleki/teknik lise mezunları göze çarpmaktadır. Erkeklerde meslek/teknik lise mezunlarının oranı %2,2 ve genel lise mezunlarının oranı %14,1'dir. Liseler arasında mezuniyet farklılıklarının toplumsal cinsiyet rolleri ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Meslek liseleri cinsiyete göre ayrılmıştır, bu nedenle kız çocuklarının meslek liselerine gönderilmesi tercih edilmektedir. Türkiye'de genel liseler üniversiteye yönelik eğitim vermektedir. Erkek çocuklarının bu liselere gitmesi eğitime üniversite ile devam etme eğiliminin göstergesidir.

Kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde, kadınların eğitime devam etmemesinin temel nedeninin ailedeki erkek bireyler olduğu ortaya çıkmıştır. Lise mezunu olan 2 kadın üniversite sınavını kazandıkları halde aileleri, özellikle babaları ve abileri, tarafından şehir dışına gönderilmedikleri için eğitime devam edemediklerini ifade etmiştir. İlkokul mezunu olan 3 kadın ise ilkokuldan sonra aile tarafından okuldan alındıklarını, istedikleri halde okula gönderilmediklerini söylemişlerdir. Kadınlar eğitime katılımları engellenirken, erkek kardeşlerinin teşvik edildiği, eğitimlerine devam ettiklerini söylemişlerdir. Sadece 1 kadın liseden sonra eğitime kendi isteğiyle devam etmediğini belirtmiştir. Özetle, kadınların eğitime devam etmemesinin nedeni hanelerdeki erkek egemen yapıdır. Görüşme yapılan tüm kadınlar kız çocuklarının okuması için emek harcadıklarını, üniversiteye gitmeleri için her koşulda ellerinden gelen tüm çabayı gösterdiklerini söylemişlerdir. Kadınlar bu nedenle kız çocuklarına evde hiçbir iş yaptırmadıklarının, yardım tekliflerini de geri çevirdiklerinin altını çizmiştir.

Tablo 3 Medeni durum

		Evli	Bekâr	Boşanmış	Eşi vefat etmiş	Ayrı yaşıyor	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	61	9	4	4	1	79
	%	77,2%	11,4%	5,1%	5,1%	1,3%	100,0%
Adıyaman	Sayı	74	1	1	3	1	80
	%	92,5%	1,3%	1,3%	3,8%	1,3%	100,0%
Toplam	Sayı	135	10	5	7	2	159
	%	84,9%	6,3%	3,1%	4,4%	1,3%	100,0%

Görüşme yapılan kadınların % 84,9'u evli ve % 91,3'ü çocuk sahibidir. Bu durum ev eksenli çalışmaya ilişkin daha önce yapılmış alan araştırmalarıyla uyum içindedir. İller düzeyinde bakıldığında Adıyaman'da evli olanların oranı % 92,5 iken Kahramanmaraş'ta % 77,2'dir.

Kahramanmaraş'ta derinlemesine görüşme yapılan 6 kadının 6'sı da görücü usulüyle evlendiklerini/evlendirildiklerini söylemiştir. Kadınların 4'ü evlilikte kendi onaylarının da alındığını söylerken, 2'si böylesi bir onaya gerek duyulmadan evlendirildiklerini belirtmiştir. Görüşme yapılan 4 kadın evlilikle ilgili olumsuzlukları sıklıkla dile getirmiştir. "Sürekli beni

aşığıyor”, “onu sevmiyorum ama onunla kalmak zorundayım”, “hiçbir biçimde ev işlerine yardım etmiyor” “araba ehliyeti almama karşı çıktı, araba kullanmamı istemiyor” dile getirilen ifadelerden birkaçıdır.

Tablo 4 Sigortalılık durumu

		Kendi sigortam var	İsteğe bağlı sigortam var	Esin-babanın sağlık sigortasından yararlanıyorum	Dul aylığı/çocuk aylığı alıyorum	Özel sigorta-bireysel sigorta var	Hiçbir sigortam yok	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	5	3	41	0	3	25	77
	%	6,5%	3,9%	53,2%	0,0%	3,9%	32,5%	100,0%
Adıyaman	Sayı	3	1	50	2	0	23	79
	%	3,8%	1,3%	63,3%	2,5%	0,0%	29,1%	100,0%
Toplam	Sayı	8	4	91	2	3	48	156
	%	5,1%	2,6%	58,3%	1,3%	1,9%	30,8%	100,0%

Sosyal güvenlik sistemine kayıtlılık durumu Tablo 4’de yer almaktadır. Buna göre kadınların % 5,1’i çalışan olarak sigortalı iken, % 2,6’sı isteğe bağlı sigortalıdır. Eşinin/babasının sağlık sigortasından yararlanan kadın oranı % 58,3 ve herhangi bir sigortası olmayan/sigortada yararlanmayan kadın oranı % 30,8’dir. Bu durum ev eksenli çalışan kadınların hanelerinin üçte birinin sosyal güvenlik sisteminin dışında kaldığını göstermektedir.

İl düzeyinde bakıldığında Kahramanmaraş’ta kendi sigortası olan veya isteğe bağlı bireysel sigorta yaptıran kadın oranının % 10,4 ile Adıyaman’dan % 3,8 daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan Kahramanmaraş’ta hiçbir sigortası olmayanların oranı %32,5 iken Adıyaman’da bu oran %29,1’dir. Kadınlar kendilerine ait sigortalarının ve düzenli işlerinin olmamasını eşleriyle bağımlılık ilişkisi kurmalarına neden olduğunu düşünmektedir. Güvencesizlik, geleceğe yönelik kaygılar nedeniyle sürdürülen evlilikler bulunmaktadır.

Tablo 5 Hanenin temel geçim kaynakları

	Sayı	%	Tüm cevaplar içindeki %
Ücret-maaş-yevmiye	99	54,4%	62,3%
Emekli maaşı	32	17,6%	20,1%
Günlük kazanç	27	14,8%	17,0%
Kira geliri	1	,5%	,6%
Devlet merkez/yerel yönetim yardımları	3	1,6%	1,9%
Anne-baba desteği	3	1,6%	1,9%
Çocukların desteği	1	,5%	,6%
Akrabalar	1	,5%	,6%
Diğer geçim kaynakları	15	8,2%	9,4%
Toplam	182	100,0%	114,5%

Not: Hanenin temel tüm gelir kaynakları sorulduğundan birden fazla seçenek işaretlenmiştir. Hanelerin %14,5'i birden fazla gelire sahiptir.

Evden çalışan kadınların mensup olduğu hanelerin temel geçim kaynağı ücret-maaş ve yevmiyedir. Hanelerin % 62,3'ü ücret-maaş-yevmiye gelire sahiptir. Emekli maaşı olan hanelerin oranı % 20,1 ve günlük kazancın temel geçim kaynaklarından olduğu hane oranı % 17'dir. Birden fazla gelire sahip hane oranının % 14,5 olduğu görülmektedir. Devletten sosyal yardım alma oranı son derece düşüktür. Derinlemesine görüşmelerde eşin elde ettiği gelirin ailenin temel geçim kaynağı olduğu dile getirilmiştir. Kadınlar kazançlarını ek, rahatlatıcı bir gelir olarak görmektedir.

Tablo 6 Hane geliri

		1000 TL'den az	1001-1500 TL	1501-2000 TL	2001-3000 TL	3001-4000 TL	4001-5000 TL	Toplam
Adıyaman	Sayı	10	33	18	9	5	1	76
	%	13,2%	43,4%	23,7%	11,8%	6,6%	1,3%	100,0%
Kahramanmaraş	Sayı	24	31	17	6	2	0	80
	%	30,0%	38,8%	21,3%	7,5%	2,5%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	34	64	35	15	7	1	156
	%	21,8%	41,0%	22,4%	9,6%	4,5%	,6%	100,0%

Hanelerin aylık ortalama gelirleri düşüktür. Ev eksenli çalışan kadınların hane gelirleri 1000-2000 TL arasında yoğunlaşmaktadır. Hanelerin % 63,4'nün geliri bu aralıkta yer almaktadır. Kahramanmaraş'ta kadınların % 30'u, Adıyaman'da % 13,2'si hane gelirlerinin 1000 TL ve daha az olduğunu ifade etmiştir.

Kahramanmaraş'ta derinlemesine görüşme yapılan kadınlardan elde edilen sonuçlar gelirin beyan edilenden daha yüksek olabileceğini düşündürmektedir. Kadınlar hane gelirinin yüksek olması durumunda, olanaklardan örneğin iş, eğitim vb. yoksun kalınacağına düşünüldüğünü, bunun için düşük beyanda bulunulduğunu dile getirmişlerdir. Ek olarak hanelerin, köy ile ilişkilerinin sürdüğü, yazın köyden elde edilen gıda ürünlerin ailenin kışlık ihtiyaçlarının karşılanmasında ve dolayısıyla yaşam koşulları üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Bulgur, peynir, tereyağı, turşu, salça, biber, kuru dolma/patlıcan, tarhana vb. ürünler köyden karşılanabilmektedir.

2.2.2 Kadınların ev eksenli çalışmayla ilişkileri

Ev eksenli çalışanların yaptıkları işlere, malzeme temin yerlerine ve ödemenin yapılış biçimine bakıldığında ağırlıklı olarak kendi hesabına, sipariş üzerine çalışanlardan oluştuğu görülmüştür. Araştırma hazırlık sürecinde her iki ilde de sanayinin tekstil sektöründe yoğunlaşması nedeniyle fason çalışmanın yaygın olacağı ön görülmüştür. Ancak kadınlarla yapılan görüşmeler bunu doğrulamamıştır.

Tablo 7 Yapılan İşler

	Yapılan İşler		Yapılan tüm işler içindeki %
	Sayı	%	
Takı yapımı	5	2,5%	3,1%
Oya/dantel/örgü	85	43,1%	53,1%
Mefruşat ev tekstili	5	2,5%	3,1%
Dikiş	23	11,7%	14,4%
Konfeksiyona parça başı iş	3	1,5%	1,9%
Makine işleri	7	3,6%	4,4%
Kanaviçe	2	1,0%	1,3%
Tahta boyama	3	1,5%	1,9%
Gıda hazırlama	43	21,8%	26,9%
Diğer	21	10,7%	13,1%
Toplam	197	100,0%	123,1%

Not: Birden fazla iş yapan kadınlar bulunmaktadır, "Yapılan tüm işler içindeki %" sayılan tüm işler içinde o işi yapan toplam oranını göstermektedir.

Yapılan işler arasında geleneksel el ürünleri olan oya/dantel/örgü % 53,1 ile birinci sırada yer almaktadır. Onu % 14,4 ile dikiş izlemektedir. Kadınların %23,1'i birden fazla işi yapmaktadır. Parça başı iş yapan 3 kadın bulunmaktadır.

Kadınlar yazın tarım sektörüyle ilişkili alanlarda üretim yapmaktadır. Kuru dolmalık ve patlıcan, salça, tarhana, turşu, ot kurutma, susam ekşisi kadınlar tarafından yapılan ve satışı sunulan temel gıda maddeleridir. Kahramanmaraş'ta bu gıdaları Hatay, Gaziantep ve Kayseri'ye satan 1 kadına rastlanmıştır.

Kadınların 1 günlerini yazdıkları metinler incelendiğinde, çalışma ritminin ev işleri ve çocukların okul saatleri tarafından belirlendiği görülmektedir. Ev eksenli çalışan kadınlar para getirici işlerini, çocukların okula bırakılması, okuldan alınması arasındaki vakitlerde ve ev işlerinden artı kalan zamanlarda yapmaktadırlar. İş günlük rutinin bir parçası olsa da, özellikle iş için ayrılmış bir zaman söz konusu değildir. Farklı nedenlerden dolayı tüm gün, hatta günler boyunca yapılmadığı, dokunulmadığı durumlara sıkça rastlanılmaktadır. İller birbirlerine göre karşılaştırıldığında Adıyaman'da kadınların işlerini geliştirmek, yeni pazarlama ve

satış yolları bulmak konusunda çaba göstermedikleri ortaya çıkmıştır. Kahramanmaraş'ta farklı tanıtım ve satış yöntemleri (internet gibi) kadınlar tarafından daha aktif kullanılmaktadır. Bu durum ev eksenli çalışmanın kadınlar için birincil olmayan, ikincil bir uğraş olduğunu düşündürmektedir.

Günlük çalışma süresi kadının gelire ihtiyaç duyma düzeyine göre değişmektedir. Gelir yoksulluğu çeken hanelerdeki kadınlar daha uzun süre çalışmakta, satış yapmak için olanaklarını zorlamaktadır. Hobi olarak el işi yapan ve satan kadınlar için bu işler sosyalleşmenin bir parçasıdır. Günlerde, arkadaş sohbetlerinde yapılan işler, yeni modeller, satış yapılan dükkanlar sohbet konularını oluşturmaktadır.

Tablo 8 Çalışılan yıl sayısı

		1 yıldan az	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl ve üzeri	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	16	23	13	13	15	80
	%	20,0%	28,8%	16,3%	16,3%	18,8%	100,0%
Adıyaman	Sayı	2	31	17	12	18	80
	%	2,5%	38,8%	21,3%	15,0%	22,5%	100,0%
Toplam	Sayı	18	54	30	25	33	160
	%	11,3%	33,8%	18,8%	15,6%	20,6%	100,0%

Kadınların ne kadar zamandır ev eksenli çalıştıklarına bakıldığında görece yeni başlayanlarla uzun süredir bu işi yapanların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Kadınların % 33,8'i 1 ile 5 yıl arasında bir süredir evden çalıştığını ifade ederken onu % 20,6 ile 16 yıl ve üzeri izlemektedir.

İllere göre değerlendirildiğinde Kahramanmaraş'ta yeni başlayanların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Derinlemesine görüşmelerde özellikle Halk Eğitim Merkezlerinde (HEM) çok çeşitli kursların olması, kursların her yaş grubundan kadınları çekmesi, bu merkezlerde kadınların kurdukları ağlar, ilişkiler yoluyla satış yapma olanakları bulması gibi etmenlerin ev eksenli çalışmaya başlamayı kolaylaştırdığı belirtilmiştir. HEM'ler genç kadınların ev eksenli çalışmaya yönelmesinde etkili olabilmektedir.

Tablo 9 Malzeme temini

		Herhangi bir dükkândan	Toptancı dükkânlardan	Siparişi veren kişi getiriyor	İşi getiren aracı getiriyor	Diğer	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	44	13	8	0	14	79
	%	55,7%	16,5%	10,1%	0,0%	17,7%	100,0%
Adıyaman	Sayı	56	8	8	1	7	80
	%	70,0%	10,0%	10,0%	1,3%	8,8%	100,0%
Toplam	Sayı	100	21	16	1	21	159
	%	62,9%	13,2%	10,1%	,6%	13,2%	100,0%

Kadınların % 62,9'u malzemeleri herhangi bir dükkândan almaktadır. % 13,2'si malzemeyi toptancı dükkânlarından alırken, % 10,1'i sipariş verenin getirdiğini ifade etmiştir. Kadınlardan sadece 1'i aracı tarafından malzemenin getirildiğini söylemiştir. İl düzeyinde bakıldığında Kahramanmaraş'ta herhangi bir dükkândan alanların oranı %55,7 iken Adıyaman'da %70'dir. Adıyaman'da yaşayan kadınların malzeme temin olanakları daha sınırlıdır.

Malzemenin herhangi bir dükkândan alınması maliyetleri de yukarı çeken bir faktördür. Malzemeyi kaynağından, büyük ölçekli alamayan kadınlar ürün fiyatlarını yüksek tutarak maliyetleri karşılama yoluna gitmektedir.

Tablo 10 Satış-pazarlama yolları

		Sipariş verene teslim	İşi getiren aracıya-dükkâna teslim	Eş-dost aracılığıyla satış yapıyor	Eşin-akrabaların dükkânında satıyor	Diğer	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	52	6	15	1	6	80
	%	65,0%	7,5%	18,75%	1,25%	7,5%	100,0%
Adıyaman	Sayı	45	0	34	0	0	79
	%	57,0%	0,0%	43,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	97	6	49	1	1	154
	%	63,0%	3,9%	31,8%	,6%	,6%	100,0%

Kadınların % 63'ü ürünü sipariş verene teslim ettiğini, % 31,8'i ise eş dost aracılığıyla satış yaptığını ifade etmiştir. Enformel ağların kadınların temel satış-pazarlama yolu olduğu görülmektedir. İl düzeyinde bakıldığında ise Kahramanmaraş'ta kadınların % 8'nin ürünü işi getiren aracıya, dükkâna teslim ettiği görülmektedir. Adıyaman'da aracı ile çalışan kadın bulunmaktadır.

Kahramanmaraş'ta sırma, Maraş ve Antep işi gibi geleneksel el ürünleri yapan kadınlar genellikle çeyiz/nakış dükkanları ile çalışmaktadır. Günde 3-4 saatlik bir çalışmayla 1,5 ayda yapılan bir işin karşılığında 350 TL alan kadınlar, aynı işin nakış evinde 1000-1500 TL arasında satıldığını ifade etmektedir. Nakış evleri başta İstanbul olmak üzere farklı illerdeki dükkanlara ürün göndermekte ya da doğrudan satış yapmaktadır. Kahramanmaraş firması olan Nakkaş'ın geçen sene Çırağan Sarayında sergi açtığı belirtilmiştir. Kadınlara, müşterilerin neden doğrudan kadınlardan almak yerine nakış dükkanlarını tercih ettiği sorulmuştur. Kimi kadınların işi zamanında yetiştirememesi, parayı önden alan kadınların işi savaştırmaması, vb. nedenlerle piyasada ev eksenli çalışan kadınlara karşı güvensizlik oluştuğu, nakış evlerinin bu nedenle hızla arttığı söylenmiştir.

Yurtdışında akrabaları, tanıdıkları olan kadınlar bunu bir olanak olarak değerlendirmektedir. Örgü, dantel işi yapan bir kadın kışın ürün yaptığını yazın yurtdışından gelen akrabalarına sattığını ve/veya onların yurtdışına götürüp orada sattığını söylemiştir.

Gıda sektöründe çalışan kadınlar genellikle tanıdıklar ve referans üzerinden iş yapmaktadır. İş kaliteli olduğu zaman müşteri bulunduğu belirtilmiştir. Özellikle düzenli ve sürekli istihdam içinde yer alan öğretmenler, kamu kurumu çalışanı kadınlar temel müşteri gurubunu oluşturmaktadır. Misafir ağırlama, doğum günü gibi özel günlerde bu grupta yer alan kadınlar ikramları yaptırmayı tercih etmektedir.

Kadınların bir araya geldiği "gün"ler sosyalleşmenin yanı sıra, müşteri bulma işlevini de yerine getirmektedir. Özetle, kadınların elde ettiği gelirmede, kullandığı satış/pazarlama yollarında sosyal ilişkilerin önemli bir rol oynadığı görülmüştür.

Satış-pazarlama yollarından "Diğer" başlığı (Tablo 10), incelendiğinde sosyal medyanın satış ve ürün tanıtımı amacıyla kullanımı ortaya çıkmaktadır. Kahramanmaraş'ta örgü ören bir kadın grubu tarafından "Ör-

günün Sultanları” adı altında bir grup açılmıştır. Yine takı tasarımı yapan kadınlar, satış yapmasalar da, instagram ve facebook üzerinden tanıtım yapmaktadır. Kahramanmaraş’ta istisnasız tüm kadınlar ürün tanıtımı için facebooku aktif olarak kullanmaktadır. Adıyaman’da sosyal medyayı tanıtım/satış için kullanan kadın bulunmamaktadır.

Tablo 11 Ücret alma biçimi

		İşi teslim ettiğinde alıyor	Mal satıldığı zaman alıyor	Daha sonra ödüyorlar	Paramı alamıyorum	Diğer	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	53	13	10	3	1	80
	%	66,3%	16,3%	12,5%	3,8%	1,3%	100,0%
Adıyaman	Sayı	67	7	5	0	1	80
	%	83,8%	8,8%	6,3%	0,0%	1,3%	100,0%
Toplam	Sayı	120	20	15	3	2	160
	%	75,0%	12,5%	9,4%	1,9%	1,3%	100,0%

Ev eksenli çalışan kadınların ücret alma biçimlerine bakıldığında, kadınların % 75’i ürünü teslim ettiğinde, % 12,5’i mal satıldığında kendisine ödeme yapıldığını belirtmiştir. Kadınların % 9,4’ü ise ürün tesliminden sonraki bir tarihte ödeme yapıldığını söylemiştir. Parasını alamayan kadın oranı ise % 1,9’dur.

Ürün fiyatını belirleme en fazla zorluk yaşanan konuların başında gelmektedir. Hammaddeyi sipariş verenin getirdiği durumlarda kadınlar ucuza çalışmakta, kendilerinin temin etmesi durumunda ise maliyetini ürüne yansıtmaktadır. Kadınlar malzemeyi pahalıya temin ettikleri için kimi durumlarda satış yaptıkları ürünlerin fiyatı piyasadan biraz daha yüksek olabilmektedir. Kadınlar sipariş üzerine satışta sürekli pazarlık yapılmasından şikayet etmektedir. Özellikle tanıdık, akraba ve arkadaş çevresinden gelen ısrarlı istekleri, sık sık duydukları “Akraba indirim var mı?” “Arkadaş hatırı yok mu?” cümlelerinin kendilerini bunalttığını belirtmişlerdir.

Tablo 12 Evden çalışanların elde ettikleri gelir

		15-100 TL	101-200 TL	201-300 TL	301-400 TL	401-500 TL	501-600 TL	601-700 TL	701-800 TL	800 TL ve üzeri	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	28	20	14	6	5	4	1	0	2	80
	%	35,0%	25,0%	17,5%	7,5%	6,3%	5,0%	1,3%	0,0%	2,5%	100,0%
Adıyaman	Sayı	36	30	8	2	2	0	0	1	0	79
	%	45,6%	38,0%	10,1%	2,5%	2,5%	0,0%	0,0%	1,3%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	64	50	22	8	7	4	1	1	2	159
	%	40,3%	31,4%	13,8%	5,0%	4,4%	2,5%	,6%	,6%	1,3%	100,0%

Evden çalışan kadınların elde ettikleri kişisel gelir çok azdır. Kadınların % 40,3'ü aylık 15-100 TL arasında bir kazançla ulaşabilmektedir. Bu sonuçta kadınların ağırlıklı olarak kendi hesabına ve sipariş üzerine çalışmasının etkisi bulunmaktadır. 101-200 TL kazançta sahip olanların oranı % 31,4 ve 201-300 TL arasında bir kazançta sahip olanların oranı % 13,8'dir. Özetle kadınların % 85,5'nin geliri 300 TL ve altında yer almaktadır.

İl düzeyinde bakıldığında Kahramanmaraş'ta kadınların daha fazla gelir elde ettikleri ortaya çıkmaktadır. Kahramanmaraş'ta 200 TL ve üzeri gelir elde eden kadınların oranı %40,1 iken Adıyaman'da bu oran % 16,4'dür. Kahramanmaraş'ın büyük şehir olması, satış olanaklarının fazlalığı ve kadınların satış/pazarlama/tasarım konularında kapasitelerinin yüksek olması gelir farkının nedeni olarak düşünülebilir.

Tablo 13 Yapılan işe göre elde edilen gelir

Kişisel gelir	Oya-dantel-örgü		Dikiş		Gıda	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
15-100 TL	42	50,0%	6	26,1%	16	37,2%
101-200 TL	26	31,0%	8	34,8%	14	32,6%
201-300 TL	7	8,3%	6	26,1%	6	14,0%
301-400 TL	5	6,0%	2	8,7%	2	4,7%
401-500 TL	2	2,4%	0	0,0%	1	2,3%
501-600 TL	1	1,2%	1	4,3%	2	4,7%
601-700 TL	1	1,2%	0	0,0%	1	2,3%
701-800 TL	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
800 TL ve üzeri	0	0,0%	0	0,0%	1	2,3%
Toplam	84	100,0%	23	100,0%	43	100,0%

Kadınların en fazla yaptıkları işler oya-dantel-örgü, gıda ve dikiştir. Bu işlere göre elde edilen gelire bakıldığında oya-dantel-örgü işi yapanların yarısının 15-100 TL arasında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Bu oran dikişte % 26,1, gıdada % 37,2'dir. Dikiş dikenlerin % 34,8'i, gıda hazırlayanların % 32,6'sı ve oya-dantel-örgü yapanların % 31'i 101-200 TL aralığında bir gelire sahiptir. Dikiş dikenlerin % 39,1'i gıda hazırlayanların % 30,2'si ve oya-dantel-örgü yapanların % 19'u 300 TL'den daha yüksek bir gelire sahiptir. Bu sonuçlara göre en fazla gelir elde edilen iş grubu dikiş, en az gelir elde edilen oya-dantel-örgüdür.

Derinlemesine görüşmelerde bu kadar düşük bir ücrete rağmen neden çalışmaya devam edildiği tartışılmıştır. "Hiç yoktan iyidir", "çalışmasam bu da olmayacak", "bu kadarı da işime yarıyor" görüşleri dile getirilmiştir. Genel olarak hane gelirinin düşük olması kadınların düşük kazancı makul görmelerine neden olmaktadır. Ev eksenli çalışmadan elde edilen gelirin evin temel ihtiyaçları için değil de, çocukların ve kendilerinin ekstra ihtiyaçları için harcanması kadınların düşük gelire rağmen bu işi sürdürmelerinin nedenlerinden biridir.

Tablo 14 Paranın harcadığı yerler/ihtiyaçlar

		Eş-baba-oğula veriyor	Çocukların ihtiyacı için harcıyor	Bankaya yatırıyord-altın döviz alıyor	Çeyiz için para biriktiriyor	Evin ihtiyaçları için harcıyor	Diğer	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	1	53	0	6	18	2	80
	%	1,3%	66,3%	0,0%	7,5%	22,5%	2,5%	100,0%
Adıyaman	Sayı	2	45	1	0	31	1	80
	%	2,5%	56,3%	1,3%	0,0%	38,8%	1,3%	100,0%
Toplam	Sayı	3	98	1	6	49	3	160
	%	1,9%	61,3%	,6%	3,8%	30,6%	1,9%	100,0%

Paranın harcanma biçimi, kullanıldığı alanlar kadınların gelir üzerindeki kontrollerini görmek açısından önem taşımaktadır. Kadınların % 61,3'ü kazandığı parayı çocukları, % 30,6'sı evin ihtiyaçları için harcadığını ifade etmiştir. Derinlemesine görüşmelerde kadınlar, eşlerinin evin temel ihtiyaçlarını karşıladığını, kendi kazançları konusunda herhangi bir talepte bulunmadıklarını belirtmiştir. Bu nedenle buradan elde edilen geliri çocuklar ve kişisel ihtiyaçları için rahat harcadıklarını, kimsenin kendilerinden hesap sormadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 15 Ev eksenli çalışmanın nedenleri

	Nedenler		Tüm nedenler içindeki %
	Sayı	%	
Emekliyim, ek bir gelir olsun diye yapıyorum.	5	2,7%	3,2%
Ek gelir olsun diye yapıyorum	39	21,3%	24,7%
Çocuklarım küçük, bakacak-bırakacak kimsem yok. Bu nedenle evden çalışıyorum.	42	23,0%	26,6%
Evde bakıma muhtaç yakınlarım var bırakıp çıkamıyorum.	4	2,2%	2,5%
Uğraşlarımı-hobilerimi değerlendiriyorum.	20	10,9%	12,7%
Dışarıda is arıyorum ama henüz bulamadım.	15	8,2%	9,5%
Esimin-babamın... Çalıştığımı bilmesini istemiyorum, ayrı bir gelirim olsun istiyorum.	1	,5%	,6%
Dışarıda çalışmayı kendim istemiyorum.	15	8,2%	9,5%
Eğitimim başka bir iş yapmaya yeterli değil.	25	13,7%	15,8%
Sağlık koşulları nedeniyle dışarıda çalışmam mümkün değil.	2	1,1%	1,3%
Ailem dışarıda çalışmama izin vermiyor.	4	2,2%	2,5%
Diğer nedenler	11	6,0%	7,0%
Toplam	183	100,0%	115,8%

Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir. "Tüm nedenler içindeki %" ifade edilen tüm nedenler arasında o nedeninin oranını göstermektedir.

Kadınlara neden ev eksenli çalıştıkları sorusu yöneltmiştir. Kadınların % 26,6'sının dile getirdiği temel neden çocukların küçük olması, bakacak kimselerinin olmamasıdır. Çocuk bakımı kadınları eve bağlayan birincil nedendir. Onu % 24,7 ile kadınların ek gelir elde etme isteği izlemektedir. Ev eksenli çalışan kadınlar, elde ettikleri geliri evin geçimini sağlayan birincil gelirlerden biri olarak görmemektedir. Hobilerini uğraşlarını değerlendirdiğini söyleyen kadınların oranının % 12,7 olması bu kanıyı güçlendirmektedir.

Tablo 16 Evde çalışmaktan memnuniyet

		Ev	Hayır	Toplam
Adıyaman	Sayı	51	29	80
	%	63,8%	36,3%	100,0%
Kahramanmaraş	Sayı	62	18	80
	%	77,5%	22,5%	100,0%
Toplam	Sayı	113	47	160
	%	70,6%	29,4%	100,0%

Kadınların % 70,6'sı evde çalışmaktan memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir. İl düzeyinde bakıldığında, Kahramanmaraş'ta bu oran % 77,5 ve Adıyaman'da % 63,8'dir.

Tablo 17 Evde çalışmaktan memnuniyet duymanın nedenleri

	Cevaplar		Tüm cevaplar içindeki %
	Sayı	%	
Çocuklarımla, evimle istediğim gibi ilgilenebiliyorum.	78	58,6%	69,0%
Kocamla/ailemle aramda sorun çıkmıyor, ev işlerim aksamıyor.	30	22,6%	26,5%
Evden dışarı çıkmak zorunda kalmıyorum.	4	3,0%	3,5%
Zamanımı istediğim gibi kullanabiliyorum.	21	15,8%	18,6%
Toplam	133	100,0%	117,7%
Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.			

Memnuniyet nedenlerine bakıldığında kadınların % 58,6'sının çocuklarıyla, eviyle istediği gibi ilgilenbildiği, % 22,6'sının ise kocasıyla/ailesiyle sorun çıkmadığı, ev işlerini aksatmadığı için evden çalışmaktan memnuniyet duyduğu ortaya çıkmıştır. Kadınlar ev ve çocukla ilgili işleri kendilerinin birincil sorumluluğu olarak gördükleri için evden çalışmayı uygun bir seçenek olarak görmektedirler. Kadınların % 15,8'i ise "zamanımı istediğim gibi kullanabiliyorum" demiştir. Ev eksensiz çalışma yarattığı zaman esnekliği nedeniyle kadınlar tarafından tercih edilebilmektedir.

Derinlemesine görüşmelerde kadınlarla "memnun olma" durumu tartışılmıştır. Görüşme yapılan 2 kadın dışarıda, tam zamanlı çalışmaları durumunda ev işlerinin aksayacağını, bunun da eşleri ile sorunlarını artıracığını belirtmişlerdir. Para kazanmak için pek çok işi aynı anda yapan bir kadın "Şimdi bile iş yaparken çay gecikse sorun oluyor" ifadesini kullanmıştır. Başka bir kadın "elimden gelen bu, neden memnun olmayayım" demiştir.

Görüşme yapılan 6 kadından 3'ü evin dışında tam zamanlı bir işte çalışmaları durumunda evin düzeninin alt üst olacağını söylemiştir. 6 kadından 5'i dışarıda çalışmaları durumunda evdeki işlerin de hepsini yapacak-

larını, şimdi en azından ev işlerinden arta kalan zamanda çalıştıklarını, para kazandıklarını söylemiştir. Kadınlardan sadece 1'i eşinin ev işlerinde kendisine destek olduğunu, isteyerek ve severek yaptığını ifade etmiştir. Diğer kadınlar evde herhangi bir destek görmediklerini, ancak acil ya da ciddi hastalık durumlarda eşlerinin ev işleriyle az da olsa ilgilendiğini belirtmiştir. Bu ilginin yemek yapmak, çocuğa yemek yedirmek gibi dar bir alanı kapsadığının altı çizilmiştir.

Kadınlar sabahtan akşama kadar didindikleri halde takdir edilmediklerini "ne iş yapıyorsun ki akşama kadar" denildiğini belirtmişlerdir. Öte yandan kadınların zaman esnekliğini, bunun sağladığı rahatlığı, istediği zaman işe ara verebilmeyi, herkes uyuduktan sonra iş yapmayı, "dizisini izlerken", günde, arkadaşları ile sohbet ederken bir taraftan da çalışmayı önemsedikleri/sevdikleri görülmüştür.

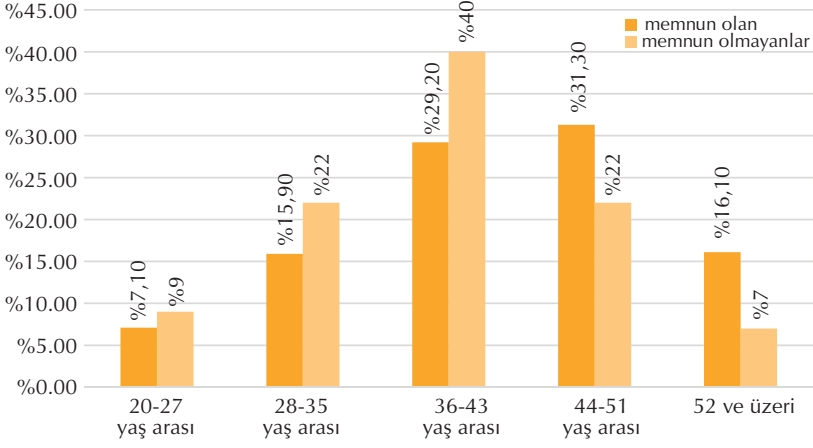
Tablo 18 Evde çalışmaktan memnuniyet duymama nedenleri

	Cevaplar		Tüm cevaplar içindeki %
	Sayı	%	
Hep evde kalıyorum, sokağa çıkamaz oldum, insanlarla ilişkim azaldı.	5	8,8%	10,9%
Evin düzenini bozuyor, ev çok dağınık oluyor ve çok kirleniyor.	7	12,3%	15,2%
Parası çok az	24	42,1%	52,2%
Sigortası yok	16	28,1%	34,8%
Pazar bulmakta, ürünlerimi satmakta güçlük çekiyorum.	3	5,3%	6,5%
Sağlığım bozuluyor	2	3,5%	4,3%
Toplam	57	100,0%	123,9%
Not: Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.			

Evden çalışmaktan memnuniyet duymayan kadınların oranı % 29,4'dür. Bu kadınların % 42,1'i az para kazandıkları, % 28,1'i sigortasız çalıştıkları ve % 12,8'i evin düzenini bozduğu için evden çalışmaktan memnun olmadıklarını ifade etmiştir.

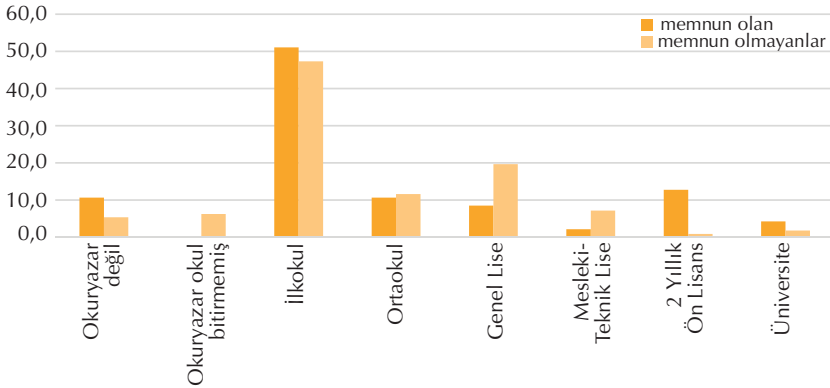
Yaşa, eğitim ve medeni durumuna göre evde çalışmaktan memnuniyet duyanlar ve duymayanlar birbirlerine göre değerlendirildiğinde, farklılıklar belirginleşmiştir.

Şekil 3 Yaşa göre memnun olanlar/olmayanlar

Kadınların yaşlarına göre değerlendirme yapıldığında evde çalışmaktan memnuniyet duymayanların görece daha genç olduğu görülmektedir. 35 yaş ve altı kadınlarda evde çalışmaktan memnuniyet duyanların oranı % 23 iken memnuniyet duymayanların oranı % 31'dir. 44 yaş ve üstü kadınlarda ise durum tam tersidir. Bu yaş aralığında memnun olanların oranı % 47,4 iken, memnun olmayanların oranı % 29'dur. Memnun olmayanların en yüksek olduğu yaş aralığı % 40 ile 36-43 yaş arasıdır.

Şekil 4 Eğitim durumuna göre memnun olanlar/olmayanlar

Eğitim durumuna göre memnuniyet karşılaştırıldığında biraz daha karmaşık bir durum ortaya çıkmaktadır. Ev eksenli çalışmaktan memnun olan kadınların % 58,9'u ilkokul ve altı bir eğitim düzeyine sahipken, memnun olmayanlarda bu oran % 61,7'dir. Memnun olanların % 26,8'i lise mezunu ve % 2,8'i n lisans ve niversite mezunudur. Memnun olmayan kadınlarda lise mezunu oranı % 10,6, n lisans ve niversite mezunu oranı % 17'dir. Yüksekokul ve niversite mezunlarında evden çalışmaktan memnun olmayanların oranı daha yüksektir.

Tablo 19 Medeni duruma göre (memnun/memnun olmayan)

	Memnun olmayan	Memnun olan
Evli	29,0%	71,0%
Bekar	40,0%	60,0%
Eşi vefat etmiş	42,9%	57,1%
Boşanmış	20,0%	80,0%

Medeni duruma göre değerlendirme yapıldığında, evli kadınlarda ev eksenli çalışmaktan memnuniyet duyma, bekar kadınlarda ise memnuniyet duymama oranı daha yüksektir. Evli kadınların % 29'u bekar kadınların % 40'ı ev eksenli çalışmaktan memnun değildir.

Tablo 20 Evde çalışırken yardım alıyor mu?

		Evet	Hayır	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	21	59	80
	%	26,3%	73,8%	100,0%
Adıyaman	Sayı	7	73	80
	%	8,8%	91,3%	100,0%
Toplam	Sayı	28	132	160
	%	17,5%	82,5%	100,0%

Kadınların % 17,5'i evde çalışırken yardım aldığını ifade etmiştir. Yardım alanların % 75'i eşi ve akrabalarından yardım aldığını belirtmiştir. İl düzeyinde bakıldığında Kahramanmaraş'ta yardım alanların oranı % 26,3 ile Adıyaman'da yardım alanlardan, % 8,8'den, çok daha yüksek düzeydedir.

Tablo 21 Katılım sağlanan kurslar

	HEM kursları	İŞKUR kursları	İşi getirenlerin verdiği eğitim	KOSGEB	Diğer	Eğitim almadım
Kahramanmaraş	25,0%	0,0%	1,3%	1,3%	6,3%	66,3%
Adıyaman	22,5%	6,3%	0,0%	0,0%	5,0%	66,3%
Toplam	23,8%	3,1%	,6%	,6%	5,6%	66,3%

Kadınların katılım sağladığı kurslar arasında HEM kursları başta gelmektedir. Kahramanmaraş'ta kadınların % 25'i, Adıyaman'da % 22,5'i HEM kurslarına katılmıştır. Adıyaman'da kadınların % 6,3'ü İŞKUR kurslarına katılırken Kahramanmaraş'ta katılan olmamıştır. HEM sadece kurs veren yer olarak görülmemekte, kadınlar için sosyalleşme yeni kişilerle, sosyal çevrelerle tanışma olanağı sağlamaktadır.

Tablo 22 İş ile ilgili sorunlar kiminle çözülüyor

		Ev eksenli çalışanlara danışıyorum	Halk eğitim-kaymakamlık-belediye gibi yerlere başvuruyorum	İşverenle konuşarak çözmeye çalışıyorum	Eş-baba-kardeşlerimden yardım istiyorum	Diğer	Toplam
Kahramanmaraş	Sayı	27	1	17	16	18	79
	%	34,2%	1,3%	21,5%	20,3%	22,8%	100%
Adıyaman	Sayı	40	5	2	8	23	78
	%	51,3%	6,4%	2,6%	10,3%	29,5%	100%
Toplam	Sayı	67	6	19	24	41	157
	%	42,7%	3,8%	12,1%	15,3%	26,1%	100%

Ev eksenli çalışan kadınlara iş ile ilgili sorun yaşadıklarında nasıl çözdükleri, nereden, kimlerden destek aldıkları sorusu yöneltilmiştir. Kadınların % 42,7'si kendileri gibi ev eksenli çalışanlara danıştıklarını belirtmiştir. Bu oran Kahramanmaraş'ta % 34,2 iken Adıyaman'da % 51,3'dür. İşverenle konuşarak sorunu çözdüğünü düşünenlerin oranı Kahramanmaraş'ta % 21,5 iken Adıyaman'da sadece % 2,6'dır.

2.3. İşveren Görüşmeleri

İşverenlerin kadın istihdamı, kayıt dışı çalışma ve ev eksenli çalışmaya ilişkin görüşlerini almak, deneyimlerini öğrenmek amacıyla yarı yapılandırılmış, açık uçlu sorulardan oluşan bir anket uygulanmıştır. Kahramanmaraş'ta 7, Adıyaman'da 5 olmak üzere toplam 12 işverenle görüşülmüştür. Görüşmeler işletme sahipleri ile yapılmıştır.

Tablo 23 İşletme büyüklüğü

İşçi sayısı	İşletme sayısı
1-10 işçi	3
11-20 işçi	4
21-50 işçi	3
51-300 işçi	2

Çalışan sayısı dikkate alındığında görüşmelerin küçük ve orta ölçekli işletmelerde yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Şirketler, döşeme, alüminyum, metal, inşaat, tekstil, yem, yağ, perakende market, nakliyat/taşımacılık, sağlık/dişi polikliniği ve gıda alanında faaliyet göstermektedir.

Kadın istihdamının düşük olmasının nedenleri

İşverenler kadın istihdamının düşük olmasını toplumsal cinsiyet rolleri, eğitim düzeyi, işgücü piyasası ve kadınların çalışmaya ilişkin tutumları ile açıklamışlardır. Ailelerin kadınların çalışmasına izin vermemesi, kadınların erken yaşta evlendirilmeleri, toplumsal baskı, kadınlara karşı var olan önyargılar, ev işlerinin kadınlara yüklenmesi, kadının bakıcı olarak görülmesi, ataerkil erkek egemen toplum yapısı, kültürel yapılanma kadınların istihdama katılımı önündeki temel engeller olarak sıralanmıştır.

İşverenler tarafından dile getirilen ikinci engel eğitimidir. İşverenlere göre kadınların eğitim düzeyinin düşük olması, becerilerinin ara eleman ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmaması istihdam edilmelerinin önündeki engellerdir. İşin kendisinin ve iş ortamının kadınlar için uygun olmaması, işverenin sütün izni vb. uygulamalardan dolayı kadınlarla çalışmayı tercih etmemesi ifade edilen diğer nedenlerdir.

Kadın alışanı olmayan 3 işletmeye bunun nedenleri soru olarak yneltiymiştir. İnaşat, döşeme ve yağ üreten bu işletmeler sektörlerinin kadınlara uygun olmadığını söylemişlerdir. Kadınlara işi yeterince sahip lenmediği, sorumluluk almaktan kaçındıkları da bir işveren tarafından dile getirilmiştir. Şuan alışanı olmayan bir işveren daha önce kadın çalışanları olduğunu, ancak işi/ortamı kendisine uygun bulmadığı için ayrıldığını belirtmiştir. Kadınlara çalışmayı tercih etmedikleri, evde olmanın onlar için kolay olduğu işverenlerin çoğu tarafından paylaşılmıştır.

İşverenlerden biri hariç hepsi devletin kadın istihdamının artırılması için verdiği teşviklerden haberdardır. Görüşme yapılan 4 işveren bu teşviklerden yararlanmıştır.

Kayıt dışı alışma

İşverenlere kayıt dışı çalışmanın nedenlerinin ne olduğu sorusu ynelti miştir. En fazla dile getirilen neden kesintilerin (SSK primlerinin ve vergilerin) yüksek olmasıdır. Bunu devletten alınan yardımları, babadan ve ölen eşten kalan maaşın kesilmemesi için işçilerin sigortasız çalışma eğilimi, insanların bu konuda bilinçsiz olmaları izlemiştir. İşverenler genel sağlık sigortası uygulamalarının da kayıt dışı istihdamı artırdığını düşünmektedir. Bölgesel farklılıkların göz önünde bulundurularak kesintilerin yeniden düzenlenmesinin rekabeti sağlamak için önemli olduğu savunulmuştur.

Tüm işverenler kayıt dışı istihdam azaltılmak isteniyorsa kesinti oranlarının düşürülmesi konusunda hemfikirdir. Etkin bir denetim sistemi kurularak kayıt dışı, sigortasız işçi çalıştıranların neden olduğu haksız rekabetin önüne geçilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Ev eksenli alışma

İşverenlerin hepsi ev eksenli çalışma, yapılan işler, ev eksenli çalışmanın nedenleri konusunda bilgi sahibidir. Bu konuda Ticaret Odasında alışma yapan işveren de bulunmaktadır. Ev eksenli çalışma, evden çıkma fırsatı bulmayan kadınlar için olumlu karşılanmakla birlikte, bunun firmaların maliyetleri azaltmak, ucuz işgücünden yararlanmak için tercih ettiği bir yöntem olduğu belirtilmektedir. Kadınlara evin dışına çıkmaktansa evden para kazanmayı tercih edebildiği söylenmiştir. İşverenler ev eksenli çalışmanın nedenlerini kadınlara çocuklarının olması, evde yan gelir ol-

masını istemeleri, iş yapma maliyetlerinin düşük olması, kendi rahatları nedeniyle evde çalışmayı tercih etmeleri ve erkeklerin evin dışında çalışmalarına izin vermemesi biçiminde sıralamıştır.

Görüşme yapılan işverenlerden biri geçmişte Kahramanmaraş'ta eve, köylere, iş verdiğini belirtmiştir. Firma çalışanlarından biri evlere dağıtım yapmakta, bitirilmesi gereken, önceden kararlaştırılmış zamanda ise gidip işleri toplamaktadır. İşveren kadınların istenilen zamanda işi bitirememesinden dolayı, ev eksenli çalışmanın daha yaygın olduğu başka bir yere işlerini kaydırıldığını söylemiştir.

Kayıtlı kadın istihdamının artırılması için öneriler

İşverenler kayıtlı kadın istihdamının artırılması için aşağıdaki önerilerde bulunmuştur.

1. Kadınlar üzerinde toplumsal baskının azalması
2. Kadınların eğitim düzeyinin artması
3. Kadınlara mesleki eğitim verilmesi
4. Kısmi zamanlı ve esnek çalışma olanaklarının artırılması
5. İş ortamlarının kadınların çalışmasına uygun olması
6. Devletin çocuklar için ücretsiz bakım sağlaması
7. Devletin kadın istihdamı için destek vermeyi sürdürmesi, desteklerin sürekli olması
8. Kadınlarda birey olma tavrının öne çıkarılması, kadınlara bilinçlendirme amaçlı eğitimlerin verilmesi, sigortalı-kayıtlı çalışmanın önemi konusunda farkındalık geliştirilmesi
9. Erkeklerde var olan önyargıların kalkması için çalışmalar yapılması
10. İşverenlere bu konuda eğitim verilmesi.

III. SONUÇ YERİNE

Kahramanmaraş ve Adıyaman'da ev eksenli çalışan kadınların kendi hesabına ve sipariş üzerine çalışan kadınlar olduğu ve geleneksel işlerle uğraştıkları görülmektedir. Kahramanmaraş'ta sipariş üzerine çalışanlar çeyiz/nakış dükkanları için de iş yapmaktadır.

Gıda ile uğraşan kadınlar kışın mantı, börek gibi işler yaparken, yazın tarımla ilgili alanlarda üretim yapmaktadır. Kuru dolmalık ve patlıcan, salça, tarhana, turşu kadınlar tarafından yapılan ve satışa sunulan temel gıda maddeleridir.

Kadınların mensup oldukları hanelerin gelir düzeyi düşüktür. Hanelerin % 85,2'sinin geliri 2000 TL ve altında yer almaktadır. Kadınların elde ettiği gelir ise 15-200 TL arasında yoğunlaşmıştır. Veriler ev eksenli çalışan kadınların çocuklu, evli ve yarısının ilkökul düzeyinde eğitime sahip olduğunu göstermektedir.

Genellikle evden çalışmaktan memnuniyet duyan kadınlar, bunun nedenlerini çocuklarıyla, eviyle istediği gibi ilgilenebilmeleri, eşleriyle ev işleri ve çocuk bakımı nedeniyle sorun çıkmaması olarak belirtmektedir. Ev işlerini ve çocuk bakımını kadının sorumluluğunda gören yaklaşımın hanelerde baskın olması, ev eksenli çalışmanın "olumlu" bir tercih olarak görülmesini beraberinde getirmektedir. Zamanın esnek kullanımı, istenildiği zaman işe ara verilebilmesi, sosyalleşme alanlarının aynı zamanda iş yapma mekanlarına dönüştürülmesi memnuniyet duyanın diğer nedenleridir. Evde çalışmaktan memnun olmayan kadınlar, genelde eğitim düzeyi yüksek, genç ve bekar kadınlardan oluşmaktadır.

Ev eksenli çalışan kadınların en önemli sorunları satış olanaklarının sınırlı olması, buna bağlı olarak düşük gelir ve sigortasız çalışmadır. Kadınlar gelir düşüklüğünün yerel yönetimlerle pazarlama ve satış konusunda yapılacak işbirlikleri ile aşılabileceğini düşünmektedir. Sigortasızlık ise daha karmaşık bir sorundur. Kadınların 1 günlüklerini anlattıkları metinler incelendiğinde, çalışmaya ortalama 2-3 saat ayırdıkları, kimi dönemlerde ise hiç çalışmadıkları/iş yapmadıkları görülmüştür. Kadınların çalış-

maya ayırdıkları zamanın kısıtlı olmasının bir nedeni yeterince iş almamaları iken bundan daha önemlisi ev işleri ve çocuk bakımından arta kalan zamanın iş için ayrılmasıdır. Ücretli çalışma için kalan zamanın az olmasıdır. Elde edilen gelirin düşük olması kadınlar için bireysel emekliliği, isteğe bağlı sigortalılığı seçenek olmaktan çıkarmaktadır. Kadınların çalışma saatlerindeki belirsizlik, günden güne değişiklik göstermesi, sürekliliğin olmaması bir işveren bağlı olarak çalışanların kısmi zamanlı sigortalanmasını güçleştirmektedir.

Kadınların en fazla sözünü ettikleri, yararlandıkları mekan Halk Eğitim Merkezleridir. Merkezler becerilerin geliştirildiği kursların verilmesinden öte kadınlar tarafından önemli bir sosyalleşme alanı olarak görülmektedir. Kadınların satış, pazarlama vb. konularda beklentilerinin en yüksek olduğu kurum ise Belediyelerdir.

İşverenlerle yapılan görüşmeler ev eksenli çalışan kadınların üretim zincirine ilişkin herhangi bir veri sunmasa da algıyı görmek açısından önemli olmuştur. İşverenler kadınların ev eksenli çalışmasını toplumsal cinsiyet rollerine ve bunların kadınlar tarafından kabul edilmesine bağlamaktadır.

Bu çalışma alanının genel bir resmini vermiştir. Kahramanmaraş ve Adıyaman'da derinlikli bilgi edinmek için daha kapsamlı saha çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle fason iş yapan kadınlara erişim noktasında bu önemlidir. Bir diğer nokta Kahramanmaraş'ta yaygın olan çeyiz/nakış evleri üzerine çalışma yapma gereğidir. Bu evlerin üretim zincirlerinin ortaya çıkması, kadınların pazarlık gücünü artırmaları açısından yararlı olacaktır.

EK 1

Atölye Evler Projesi Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Haritalama Formu

Görüşme yapılan il	
Görüşme yapılan tarih	
Görüşmeyi yapan anketörün adı	

1. Görüşülen kişinin adı-soyadı: .....

2. İletişim bilgileri:

Adres (Tam adres yazılmasını istemiyorsa, lütfen hangi ilçe ve mahallede olduğunu yazınız.)

.....

Telefon: (Proje katılımcısı olması, iletişim kurmak proje faaliyetlerini haber vermek için gerekli olduğunu söyleyiniz): .....

e-posta: .....

3. Evde hangi işleri yapıyorsunuz? (Birden çok iş yapıyorsa, hepsini ayrı ayrı işaretleyin ya da yazın.)

1. Dokuma (kilim-halı-kumaş vs.)
2. Takı yapımı
3. Oya-dantel-örgü işleri
4. Mefruşat-ev tekstili
5. Dikiş
6. Konfeksiyona parça başı iş (temizleme, birleştirme, giysilere boncuk, nakış işleme, vs.)
7. Makine işleri (nakış, piko, vs.)
8. Kanaviçe, vb. el nakışlar
9. Tahta boyama

10. Gıda hazırlama (*salça, tepsi başı börek-tatlı yapımı, makarna, erişte gibi kuru gıda hazırlama işleri, vb.*)
11. Diğer (*paket hazırlama, paketleme, çamaşır ipi sarma, dosya telleme, priz montajı, hijyenik ped hazırlama, kulak pamuğu hazırlama, seramik, hediyelik eşya gibi diğer parça başı işleri ve diğer tüm işleri buraya yazınız*): .....

4. Evde sizinle birlikte bu işleri yapan ya da yapmanıza yardım eden kimse var mı?

1. Evet
2. Hayır, yok (*Soru 6'ya geçiniz*)

5. Evet ise, kimler?

1. Çocuklar
  - Kız
  - Erkek
2. Eş ve yakın akraba
  - Eş
  - Kız kardeş
  - Kaynana
  - Anne
  - Görümce
  - Diğer (yazınız):.....
3. Komşu-arkadaş
  - Apartmandan komşu
  - Mahalleden komşu
  - Başka mahallelerden komşu
4. Diğer (yazınız): .....

6. Neden evde çalışıyorsunuz? (En fazla 3 seçenek işaretlenebilir. Üçten çok nedeni varsa en önemli üç tanesini söylemesini isteyiniz.)

1. Emekliyim, ek bir gelir olsun diye yapıyorum.
2. Çalışıyorum, ek gelir olsun diye yapıyorum.
3. Çocuklarım küçük, bakacak-bırakacak kimsem yok. Bu nedenle evde çalışıyorum.

4. Evde bakıma muhtaç yakınlarım var bırakıp çıkamıyorum. *(Kim olduğunu yazınız, işaretle)*
  - Yaşlı
  - Engelli
  - Hasta
5. Uğraşlarımı-hobilerimi değerlendiriyorum.
6. Dışarıda iş arıyorum ama henüz bulamadım.
7. Eşimin/Babamın/...çalıştığımı bilmesini istemiyorum, eşimden/babamdan ayrı bir gelirim olsun diye ev ekstenli çalışıyorum.
  - Eşimin çalıştığımı bilmesini istemiyorum.
  - Babamın çalıştığımı bilmesini istemiyorum.
  - Diğer (yazınız):.....
8. Dışarıda çalışmayı kendim istemiyorum.
9. Eğitimim başka bir iş yapmaya yeterli değil.
- 10.Sağlık koşulları nedeniyle dışarıda çalışmam mümkün değil.
- 11.Ailem dışarıda çalışmama izin vermiyor.
  - Kim vermiyor?
  - Eşi/kocas
  - Babası
  - Annesi
  - Kardeşleri
  - Diğer (yazınız):.....
  - Diğer nedenler evde çalışıyor (yazınız):.....

7. Evde çalışmaktan memnun musunuz?

1. Evet, çünkü;
  - 1a Çocuklarımla, evimle istediğim gibi ilgilenebiliyorum.
  - 1b Kocamla/ailemle aramda sorun çıkmıyor, ev işlerim aksamıyor.
  - 1c Evden dışarı çıkmak zorunda kalmıyorum.
  - 1d Zamanımı istediğim gibi kullanabiliyorum.
  - 1e Kocam/ailem bilmeden para kazanabiliyorum.
  - 1f Diğer (yazınız): .....

2. Hayır, çünkü;
  - 2a Hep evde kalıyorum, sokağa çıkamaz oldum, insanlarla ilişkim azaldı.
  - 2b Evin düzenini bozuyor, ev çok dağınık oluyor ve çok kirleniyor.
  - 2c Parası çok az.
  - 2d Sigortası yok.
  - 2e Pazar bulmakta, ürünlerimi satmakta, güçlük çekiyorum.
  - 2f Sağlığım bozuluyor.
  - 2g Diğer (yazınız): .....

8. Ne zamandır evden çalışıyorsunuz? (Ara vermiş olsa da başlangıç tarihini esas alınız)

1. 1 yıldan az
2. 1-5 yıl
3. 6-10 yıl
4. 11-15 yıl
5. 16 yıl ve daha fazla

9. Evden çalışmaya nasıl başladınız? Kim/kimler, nasıl vesile oldu?

Yazınız:.....

10. Evden çalışmaya hiç ara verdiniz mi?

1. Evet (Neden):.....
2. Hayır

11. Evde ürettiklerinizi ne yapıyorsunuz?

1. Sipariş veren kişiye teslim ediyorum.
2. İşi getiren aracıya/taşeronu/firmaya/dükkana teslim ediyorum.
  - Aracıya/taşeronu
  - Firmaya
  - Dükkana
3. Eş-dost aracılığıyla satıyorum.

4. Çarşıda-pazarda kendim/eşim satıyor.
  - Kendim satıyorum
  - Eşim satıyor
5. Eşimin/akrabalarımın dükkanında satıyorum.
6. Dükkanları/tezgahları gezip görüşüyor ve anlaştığıma satıyorum ya da satılması için bırakıyorum.
7. Diğer (yazınız) : .....

12. Malzemeleri nereden temin ediyorsunuz?

1. Herhangi bir dükkandan alıyorum.
2. Toptancı dükkanlarından alıyorum.
3. Başka bir şehirden akrabalarım getiriyor.
4. Başka bir şehirden kendim alıp getiriyorum.
5. Siparişi veren kişi kendisi getiriyor.
6. İşi getiren aracı/taşeron malzemeleri de getiriyor/veriyor.
7. Diğer (yazınız) : .....

13. Paranızı ya da ücretinizi nasıl alıyorsunuz?

1. İşi teslim ettiğimde ödüyorlar.
2. Mal satıldığı zaman ödüyorlar.
3. Daha sonra ödüyorlar. (Nasıl? Yazınız: aylık, üç ayda bir):.....
4. Paramı alamadığımda oluyor. (Kaç kez alamadınız?):.....
5. Diğer (yazınız) : .....

14. Kazandığınız parayı nasıl harcıyorsunuz?

1. Eşime/babama/oğluma/ veriyorum.
2. Kendim çocukların ihtiyaçları için harcıyorum.
3. Bankaya yatırıyorum, altın-döviz alıyorum.
4. Kendi çeyizim için para biriktiriyorum.
5. Kendim evin ihtiyaçları için harcıyorum (gıda, mobilya, beyaz eşya, faturaların ödenmesi, vb).
6. Diğer (yazınız):.....

15. Yaptığınız işlerle ilgili hiç kursa katıldınız mı? Eğitim aldınız mı?

1. Halk Eğitim Merkezinin kurslarına katıldım (kursların adı):.....
2. İŞKUR'un kurslarına katıldım (kursların adı):.....
3. Özel kurslara katıldım (kursların adı):.....
4. Belediyenin kurslarına katıldım (kursların adı):.....
5. İş getirenler eğitim verdi.
6. KOSGEB
7. Diğer (yazınız):.....
8. Hayır, eğitim almadım.

16. Ev-eksenli çalışırken karşılaştığınız en önemli iki sorun nedir?

1. ....
2. ....

17. Evde çalışma sırasında karşılaştığınız, işle ilgili sorunlarını nasıl çözüyorsunuz? (Verdiği örnekler varsa not etmeyi/yazmayı unutmayınız.)

1. Kendim gibi ev-eksenli çalışanlara danışıyorum.
2. Bu konuda çalışma yürüten kadın kuruluşuna ya da sivil toplum örgütüne danışıyorum.
3. Halk Eğitim, Kaymakamlık, Belediye gibi yerlere başvuruyorum.
4. İşverenle/aracıyla konuşarak çözmeye çalışıyorum.
5. Eşimden/babamdan/kardeşlerimden yardım istiyorum.
6. Diğer (yazınız) :.....

18. Evden çalışmaktan kaynaklanan bir sağlık sorunuz/hastalığınız/şikayetiniz var mı?

1. Evet var (Nedir?:.....)
2. Hayır yok

19. Herhangi bir sigortanız var mı?

1. Kendi sigortam var (SGK)
2. İsteğe bağlı sigortam var (SGK)
3. Kocamın (eşimim) / babamın sağlık sigortasından yararlanıyorum.

4. Dul aylığı/çocuk aylığı alıyorum.
5. Özel sigortam/bireysel emeklilik sigortam var.
6. Hiçbir sigortam yok.

20. Bugüne kadar sigortalı olmak için herhangi bir girişimde buldunuz mu?

1. Evet (Ne yaptınız?):.....
2. Hayır (Neden bulunmadınız?):.....

21. Ayda, ortalama, kaç lira kazanıyorsunuz? Kişisel geliriniz ne kadardır?

.....

22. 2015 yılında hanenizin aylık ortalama toplam geliri (maaş, ücret, yevmiye, serbest meslek kazancı, gayri menkul ve menkul gelirleri) ne kadardı?

.....

23. Hanenizin temel geçim kaynakları nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

1. Ücret/Maaş/yevmiye
2. Emekli maaşı
3. Günlük kazanç
4. Kira geliri
5. Devlet, merkez ve yerel yönetim, yardımları (Bu seçeneği işaretlediyseniz soru 24'e geçiniz, işaretlemediyseniz 26. soruyla devam ediniz)
6. Anne-baba desteği
7. Çocukların desteği
8. Diğer akrabaların/Komşuların desteği
9. Dernek (STK) yardımı
10. Diğer (yazınız):.....

24. Devletten hanenize yönelik ne tür sosyal yardımlar alıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

1. Şartlı Nakit Transferi – Eğitim (Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı)

2. Şartlı Nakit Transferi – Sağlık (Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı)
3. Üç ayda bir engelli maaşı (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı)
4. Bakımını sağlayan kişiye verilen evde bakım maaşı (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı)
5. Vakıflar Genel Müdürlüğü (yazınız):.....
6. Genel sağlık sigortası primi yardımı (Sosyal Güvenlik Kurumu)
7. 65 yaş üstü yaşlılık maaşı (Sosyal Güvenlik Kurumu)
8. Kira yardımı (Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı)
9. Tek seferlik yardımlar (Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı)
10. Belediye (yazınız):.....
11. Diğer (yazınız):.....

25. Devlet ve/veya belediyeler ev eksenli çalışan kadınlar için neler yapmalı? (İki seçenek işaretlenebilir.)

1. Mesleki eğitim vermeli
2. Sigortalı olmalarını sağlamalı
3. Satış yapacak dükkan/stant/Pazar yeri vermeli
4. Dernek/kooperatif kurmaları için desteklemeli
5. Tanıtım günleri düzenlemeli
6. Ürünlerin tanıtımı için broşür, afiş basılmasına destek olmalı, billboardları ücretsiz vermeli
7. Asgari ücretten yararlanması sağlanmalı
8. Diğer (yazınız):.....

26. Kaç yaşındasınız? Doğum tarihiniz nedir?

.....

27. Eğitim durumunuz nedir?

1. Bir okul bitirmedi, okur-yazar değil
2. Bir okul bitirmedi, okur-yazar
3. İlkokul
4. Ortaokul

5. Orta ve dengi meslek
6. Genel lise ve dengi
7. Mesleki/teknik lise ve dengi
8. 2 yıllık önlisans
9. En az 4 yıllık fakülte yüksekokul
10. Yüksek lisans
11. Doktora
12. Diğer .....

28. Medeni durumunuz nedir?

1. Evli
2. Bekar
3. Boşanmış
4. Eşi vefat etmiş
5. Birlikte yaşıyor
6. Ayrı yaşıyor
7. İkinci eş (kuma)

29. Çocuğunuz var mı?

1. Evet, kaç çocuk(yazınız):.....
2. Hayır, çocuğum yok

30. Hanede (evde) kaç kişi yaşıyor? Hane nüfusu nedir?

.....

31. Sizin gibi ev-eksenli çalışan kimseyi biliyor musunuz?

1. Evet (Kimler? Yönlendirebilir misiniz?).....
2. Hayır

32. Daha önce herhangi bir projeye katıldınız mı?

1. Evet (yazınız): .....
2. Hayır

33. Atölye Evler projesi kapsamında yapılacak eğitim toplantı gibi aktivitelere katılmak ister misiniz?

1. Evet (soru 34'e geçin)
2. Hayır, neden katılmak istemezsiniz? (Yazınız):.....

34. Projeye katılmak için hangi saatler sizin için uygundur.

1. Sabah 9.00-12.00
2. Öğlen 13.00-16.00

Hane Bilgisi

FERT SIRA NO	ADI SOYADI	HT.1. Hane fertleri EĞİTİM DÜZEYİ	HT.2. HANGİ EĞİTİM SEVİYESİNE DEVAM EDİYOR? (<i>Öğrenciler için</i>)	HT.3. İSTİHDAM DURUMU	HT.4. SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNE KAYITLILIK DURUMU
1	.....	Hane fertleri bitirmedi, okur yazar değil 1- Bir okul bitirmedi, okur yazar değil 2- Bir okul bitirmedi, okur yazar 3- İlkokul 4- Ortaokul 5- Orta ve dengi meslek 6- Genel lise ve dengi 7- Mesleki/teknik lise ve dengi 8- 2 yıllık önlisans 9- En az 4 yıllık fakülte yüksek okul 10- Yüksek lisans 11- Doktora 12- Lise mezunu olup 13- Eğitime devam ediyor (HT. 2) 14- Okul terk, Eğitimi yarım bıraktı (HT:3)	HANGİ EĞİTİM SEVİYESİNE DEVAM EDİYOR? (<i>Öğrenciler için</i>) 1- Okulöncesi (Anasınıfı, Anaokulu) 2- İlkokul 3- Ortaokul 4- Orta ve dengi meslek 5- Genel lise ve dengi 6- Mesleki/teknik lise ve dengi 7- 2 yıllık önlisans 8- En az 4 yıllık fakülte yüksek okul 9- Yüksek lisans 10- Doktora 11- Lise mezunu olup üniversiteye hazırlanıyor.	1- Ücretli veya yevmiyeli 2- İşveren/kendi hesabına çalışan 3- Eğitim öğretime devam ediyor 4- Emekli 5- Yaşlı 6- Engelli ve çalışamaz halde 7- Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul (başkasının evinde) 8- Kendi evinde engelli, yaşlı bakıyor (devletten maaş alıyor) 9- Evde üretip satıyor, ev eklenli çalışan 10- Ev kadını 11- Ücretsiz aile işçisi 12- İşsiz, iş arıyor 13- Çırak 14- Diğer faal olmayan	1- Kayıtlı 2- Kayıtlı değil
2	.....				
3	.....				
4	.....				
5	.....				
6	.....				
7	.....				
8	.....				

FERT SIRA NO	ADI SOYADI	HT.4	HT.5	HT.6	HT.7	HT.8	HT. 12
1		Hanenizde eski hükümlü (daha önce cezaevine giren) birisi var mı? 1- Evet 2- Hayır	Hanenizde şuan cezaevinde olan kimse var mı? 1- Evet 2- Hayır	Hanenizde sürekli bakım ve tedavi gerektiren bir hastalığı olan ya da engelli biri var mı? 1- Evet 2- Hayır	Hanenizdeki engelli rehabilitasyon merkezine ya da okula gidiyor mu? 1- Evet 2- Hayır	Hane bireylerinizden herhangi biri aile içinde herhangi bir biçimde şiddete maruz kaldı mı? 1- Evet(HT 12 devam) 2- Hayır	HT. 12 Eğer HD.5 evet ise Bu kişi hiç kurum bakımına (çocuk yurtları, sığınmaevi gibi) alındı mı ya da kurumdaki yararlandı mı? 1- Evet 2- Hayır
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							

TEŐEKKÜRLER

Görüşmeyi yapanın gözlem ve düşünceleri (evin genel durumu, görüşme yapılan kişiye ilişkin gözlemleriniz, vb.)

Bu kısmı görüşme yaptığınız kişinin yanında değil daha sonra doldurunuz.

.....

EK 2

İşveren Anketi

ADI SOYADI:	
İŞYERİNDEKİ ÜNVANI:	
İŞYERİNDEKİ KONUMU	1. İşveren (İşin sahibi) 2. Profesyonel Yönetici 1. Diğer (Belirtiniz) .....
İŞYERİ TELEFON NUMARASI:	

B1.1. Görüşme yapılan kişinin eğitim durumu (en son bitirdiği okul)	1. Doktora 2. Yüksek lisans 3. Üniversite 4. Lise 5. İlköğretim (Ortaokul) 6. İlkokul 7. Diğer (belirtiniz) .....
İşletmeniz eleman/işçi ihtiyacını nereden karşılıyor? (İŞKUR, OSB, Özel istihdam büroları, vb.)	

B2.1. İşletmenin çalışan sayısının kadın-erkek dağılımı nedir?	1. Kadın..... 2. Erkek..... 3. İşletmede çalışan kadın yok
B2.2. (Eğer işletmede kadın çalışan yoksa) İşletmenizde kadın çalışan olmamasının nedeninin ne olduğunu düşünüyorsunuz?	
B2.3. Kadın istihdamının Türkiye’de genel olarak düşük düzeyde gerçekleşmesinin nedenleri nelerdir?	

<p>B2.4. Devletin kadın istihdam eden işverenlere sağladığı teşvikler hakkında bilginiz var mı?</p> <p>Bu teşviklerden yararlandınız mı?</p>	
<p>B2.5. Size göre kayıt dışı istihdamın nedenleri nelerdir?</p>	
<p>B2.6. Kayıt dışı istihdamı önlemenin yolları neler olabilir? Önerileriniz var mı?</p>	
<p>B2.7. Ev eksenli çalışma konusunda bilginiz var mı?</p>	
<p>B2.8. İlinizde ev eksenli çalışma işverenler tarafından kullanılıyor mu? Sizin firmanız için durum nedir?</p>	
<p>B2.9. (Bir önceki soruda eve iş verdiğini söyleyen firmalara sorulacak sadece) Hangi yolla eve iş veriyorsunuz? Nasıl bir işleyiş mekanizması var?</p>	
<p>B2.10. Size göre ev eksenli çalışmanın/çalıştırmanın nedenleri nelerdir?</p>	
<p>B2.11. Genel olarak kayıtlı kadın istihdamını artırmak için neler yapmalı? Önerileriniz nelerdir?</p>	

KAYNAKÇA

1. Allmendinger, J., Hipp, L., Stuth, S. (2013), Atypical Employment in Europe 1996-2011, Discussion Paper P 2013-003, Berlin: WZB.
2. Aslan, H. (2016), Ev-eksenli çalışan kadınların sosyal ve ekonomik hayatlarına ilişkin bir saha araştırması: Denizli ili örneği, *Fe Dergi*, Cilt 8, No. 1, s. 69-90.
3. Atasü-Topcuoğlu, R. (2010), Kapitalizm ve Ataerkillik Enformel Alanda Nasıl Eklemelenir? Bilinçli Saklama ve Saklayarak Değersizleştirme Mekanizmalarının Ev Eksenli Çalışmada İşleyişi, S. Dedeoğlu ve M. Yaman Öztürk(Der.), *Kapitalizm, Ataerkillik ve Kadın Emeği: Türkiye Örneği* içinde (s.79-132), İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı.
4. Atılğan, S. (2007), Evden içeri Bir Ev: Ev Eksenli Üretim ve Kadın Emeği, *Birikim*, Sayı 217, Erişim Tarihi 10.01.2017, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4915/evden-iceri-bir-ev-ev-eksenli-uretim-ve-kadin-#.WHU-PO1wWBF1>
5. Beach, B.A. (1989), The Family Context of Home Shoe Work, Boris E., Daniels C.R.(Der), *Historical and Contemporary Perspectives on Paid Labor at Home* içinde (s. 130-146), Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
6. Dangler, J.F. (1989), Electronics Subassemblers in Central Newyork, Boris E., Daniels C.R.(Der), *Historical and Contemporary Perspectives on Paid Labor at Home* içinde (s. 147-161), Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
7. Dangler, J.F. (1994), *Hidden in the Home, The role of Waged Homework in the Modern World Economy*, Albany: State University of Newyork Press.
8. Dayioğlu, M. ve Kırdar, M.(2010), Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımında Belirleyici Etkenler ve Eğilimler, *Çalışma Raporu Sayı 5*, DPT ve Dünya Bankası, Erişim Tarihi: 21.12.2016 <http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEYINTURKISH/147254-1269017398324/22612354/KadinlarinIsgucuneKatilimi.pdf>
9. Delaney, A. (2004), Global trade and home work:closing the divide, Keating M. (Der), *Gender, Development and Trade* içinde (s. 22-29), Oxfam
10. EVÇAD (2015), Ev Eksenli Çalışan Kadınlar ve Genel Durum Analizi, Erişim Tarihi 10.01.2017, <http://evcad.org/evcad-saha-analiz.pdf>
11. Gajendran, R.S, Harrison, D.A. (2007), The Good, The Bad and The Unknown about Telecommuting: Analysis of Psychological Mediators and Individual Consequences, *Journal of Applied Psychology*, Sayı. 92, No. 6 s. 1524-1541.
12. Hattatoğlu, D. (2000), Ev Eksenli Çalışma ve Sosyal Örgütlenme, *Birikim*, Sayı 140, Erişim Tarihi 10.01.2017, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4200/ev-eksenli-calisan-kadınlar-ve-sosyal-orgutlenme#.Wht2FVwWBF1>

13. Hill, J. A., Hawkins, A.J., Ferris, M., ve Weitzman, M. (2001), Finding an Extra Day a Week: The Positive Influence of Perceived Job Flexibility on Work and Family Balance, *Family Relations*, Cilt 50, No. 1, s.49-58.
14. Hoşgör, A.G. ve Smiths, J.(2006), Variations in Labor Market Participation of Married Women in Turkey, *Nice Working PaperRadboud University*, Versiyon 2, Erişim Tarihi 20.12.2016, <http://repository.uhn.ru.nl/handle/2066/46973>
15. Linda, L. (1983), Capitalism, Imperialism and Patriarchy: The Dilemma of Third World Women Workers in Multinational Factories, Nash J. and Fernandez- Kelly M. P(Der). *Women, Men and the International Division of Labor* içinde (s. 70-91), Albany: State University of New York Press.
16. Ogura K (2005), International Comparison of Atypical Employment: Differing Concepts and Realities in Industrialized Countries, *Japon Labor Review*, s. 5-29, Erişim tarihi 20.12.2016, http://www.jil.go.jp/english/JLR/documents/2005/JLR06_ogura.pdf
17. Radcliffe, J.(2010), Working from Home: Issues and Strategies, <https://www.sans.edu/student-files/projects/201011.pdf>, Erişim tarihi 23.12.2016
18. Şahin, M. (2011), *Kayıt Dışı İstihdam ve Esnek Üretim Sürecinde Kadın Emeginin Durumu: Türkiye’de Ev-Eksenli Çalışma*, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
19. TÜİK (2016), İş gücü İstatistikleri, Eylül 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21575>, Erişim tarihi 28.12.2016
20. WIEGO (2016), <http://wiego.org/sites/wiego.org/files/resources/files/WIEGO-Myths-Facts-Infomal-Economy.pdf>, Erişim tarihi 25.12.2016
21. Workfromanywhere (2014), <http://www.workingfromanywhere.org/mobile-technology-information/> Erişim tarihi 9.01.2017
22. <http://www.adiyaman.gov.tr/ilin-sanayi-durumu>
23. <http://www.careerjet.com.tr/home-office-isleri.html>,
24. <http://www.hurriyet.com.tr/kahramanmaras-tekstilde-ilk-dortte-37222261>
25. <https://tr.indeed.com/Home-Office-jobs>,
26. <https://www.secretcv.com/is-ilanlari/home-office-is-ilanlari>
27. <https://tr.jooble.org/i%C5%9F-ilanlar%C4%B1-home-ofis>
28. <http://www.yenibiris.com/is-ilanlari?q=Home%20office>

Ev eksenli çalışma tüm dünyada çeşitli düzeylerde görülen üretimin evden yapılmasını öngören bir çalışma biçimidir. Tarihsel süreç içinde üretimin öncelikle evde yapıldığı, endüstrileşmeyle birlikte evin dışındaki atölyelere ve fabrikalara taşındığı bilinmektedir. Günümüzde ise evin dışına çıkan üretimin bir bölümü yeniden eve yönelmektedir. Burada endüstrileşme öncesinde olduğu biçimde bir geriye dönüşten bahsedilemez. Olan şey üretimin bir bölümünün ya da belli bölümlerinin evlere taşınmış olmasıdır. Bu nedenle, evden çalışmanın, yeni çalışma türlerinden değil, eskiden beri var olan geleneksel çalışma biçimlerinden biri olduğu, ancak değişen koşullara uyarlandığı söylenebilir.

Bu rapor Kahramanmaraş ve Adıyaman illerinde uygulanan, ev eksenli çalışan kadınlarda sigortalı olma bilincini geliştirmeyi hedefleyen Atölye Evler Projesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Proje kapsamında gerçekleştirilen saha çalışmasının sonuçları, ev eksenli çalışan kadınların tamamına yakınının kayıt dışı ve sigortasız çalıştığını göstermektedir. Rapor, ev eksenli çalışan kadınların mevcut durumlarını ortaya koyarken, sigortalı çalışmalarının önündeki engelleri de görünür kılmaktadır. Bu anlamıyla ev eksenli çalışan kadınlar için geliştirilen Sosyal Güvenlik Modeli çalışmasına veri sağlamıştır.

İNSAN KAYNAKLARININ
GELİŞTİRİLMESİ
PROGRAM OTORİTESİ

SOSYAL GÜVENLİK KURUMU

T.C. ÇALIŞMA VE
SOSYAL GÜVENLİK
BAKANLIĞI

ÇALIŞANLARIN İHTİŞAR DERNEĞİ

KADIN
ÇALIŞMALARI
DERNEĞİ